

Jan Neruda na hraně zítřka: populární futurologie 19. století

Ve čtvrtek 3. dubna se já a Michaela s předstihem vydáváme do *Muzea literatury* (dříve Památníku národního písemnictví). Cestou z Hradčanské jsem zahlédl dvojníka Ivana Adamoviče, ale byl jsem Mišou odtažen do nějaké hadrárny. (Sako na mne neměli a později se ukázalo, že to byl skutečně Ivan, jen zkreslený Dopplerovým efektem, a chvátal k Vietnamcům pro buráky s malými rybičkami, které arašídům dodávaly exotickou příchutí.) K muzeu jsme dorazili s předstihem, tak jsme zkontrolovali místní knihobudku a chvíli poseděli na sluníčku v parku jej obklopujícím.

Když jsme se, jako skoro první, odhodlali ke vstupu a zbavili se v šatně svršků, dorazila Jolana, varovali jsme ji před sofistikovaností místních zálohovaných skříněk a vydali se do suterénu, kde je hned vedle nerudovské expozice přednáškový sál. Chvilí před šestou se před jeho zavřenými dveřmi sešel hlouček zájemců. Mezi čekajícími jsme poznali Otomara Dvořáka, který napsal beletrizovaný Nerudův (a také Erbenův) životopis a později z něho přečetl dvě zajímavé ukázky. Pak dorazil Ivan Adamovič s občerstvením a postupně se nás už v přednáškovém sále sešlo asi třicet.

Právě včas na oficiální začátek dorazil Ondřej Neff a pět minut po skutečném začátku (zřejmě počítali s plnou akademickou čtvrthodinou) přišli Jarda Veis a Honza Vaněk jr., ten ale, asi nás s Jolanou přehlédl v první řadě, zmizel kdesi vzadu, odkud se občas sardonicky pochechtával.

Prvních deset minut po šesté jsme měli volnou zábavu, zatímco Ivan vyplňoval akademickou čtvrt hodinu přípravou před-

nášky a občerstvení; nakoupil mimo jiné piva související s literaturou, já si jako neznalec zapamatoval jen Karolínu Světlou. Pak dorazil ještě Ivanem sjednaný harmonikář František Tomášek s repertoárem staropražských odrhovaček, kterými oddeľoval jednotlivé bloky skoro dvouhodinového pořadu, a začalo se.

Ivan pohovořil o tom, jaká byla jeho cesta k Nerudovi. Poprvé ho jako fantasu objevil v knize *Něco je jinak* zde přítomného Ondřeje Neffa. Později přečetl větší část Nerudova díla při přípravě prvního svazku *Kronik české science fiction* a zbytek při sestavování knihy Nerudových feuilletonů *Já jsem to věděl všechno!* Přitom objevil i několik prací, které Neruda signoval jinak než obvykle, třeba použil zkratku, kterou podepisoval své básně, a proto doposud nerudologům unikala. Podle futurologické povídky v knize obsažené vznikl z iniciativy *Muzea literatury* (a jistě i Ivanovy) desetiminutový film *1890*. Následovalo promítnutí jeho kopie, ještě bez animované části s ručním torpédem. Neruda postřehl už v jeho době patrně zrychlování životního rytmu, které extrapoloval do (své) budoucnosti v roce 1890, kdy v povídce během dvou hodin proběhne drama lásky, zrady, žárlivosti, zločinu a trestu, což bylo v promítnutém filmu ještě kondenzováno do zmíněných deseti minut.

Následovalo vystoupení Ondřeje Neffa, který nejprve komentoval opožděný začátek vskutku zajímavým postřehem: když sledoval, jak deset minut po plánovaném začátku Ivan připravuje občerstvení, instruuje harmonikáře a šteluje promítačku, napadlo jej, že takhle to ti mladí pokračování na str. 10

Obsah

Jan Neruda na hraně zítřka: populární futurologie 19. století	1	Návrat Milese Breuera Můj učitel Marťan	14	Původ stresů v dnešních časech	23
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	MAREK DOBEŠ – SCIFISTA	15	Časem s vědou – květen	24
Předplatné i doplatné na 2025	2	Matematicko-kulturní okénko	16	Věk človíčka	25
Třicátý Festival Fantasie v obrazech	2	Poslední leč Thomase Pynchona	18	Ad Imperialismus je zpět, haleluja	26
Hvězdny bulvár	3	Petici k úspěchu	19	Dogma	27
O budoucnosti Internetu a demokracie	10	Faob, Vinpíke a Palčík, dubnová žen	20	Pozvánka na 30. ročník Festivalu Fantazie 2025	28
Psaní jako kosmická telegrafie	11	Z tajností knižních budníků	22	Divoká mysl	28

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Ačkoli se v redakci radujeme již z červnového vědeckého kalendária Franty Houdeka a přítomnost dvou takových (rozuměj zatím nevydaných) příspěvků obvykle vede k vydání dvojčísla, my jsme řekli ne, nenecháme naše čtenáře, zvláště ty, kteří si dali do pořádku předplatné, čekat další měsíc, ať hned vidí, že za jejich jménem v adrese již není značka hanby.

Protože mi nikdo neposlal reportáž z Trpasliconu, Starconu ani Slavconu, musel jsem první stranu zaplnit zážitky z přednášky Ivana Adamoviče o Janu Nerudovi, a mám za to, že jste na tom jen vydělali. :-) Srovnatelným zážitkem bylo pouze vystoupení Martina Klímy a manželů Valtových věnované hudbě v *Kingdom Come: Deliverance*. Od Ivana jsme dostali i studii tohoto čísla o Emilii Procházkové, možná první autorce české fantastiky; vyšla již sice v brněnském časopisu *Host*, ale nečekám, že jej většina z vás zná nebo dokonce kupuje. :-)

Recenzemi přispěli Ivo Fencel a Jára Mikovec, shodou okolností na knihy z našeho nakladatelství, sbírka Breuerových česky napsaných prací je ovšem nepominutelná, a i v drablech Patrika Bendy najdete fantastické (v obou smyslech slova) kousky.

V tomto čísle vítáme novou rubriku *Otázky času* Marie Michlové, strana 23.

Po delším čase otiskujeme rozhovor, tentokrát nám jej poskytl Marek Dobeš, na jehož film *Ďáblova sbírka* se neúspěšně chystám dorazit v příštím termínu.

Franta Mašek z KZG (Klubu zneuznaných géníů), bývalý redaktor Hospodářských novin a dalších ekonomických periodik, nám napsal, že polemicky zareaguje na článek Franty Novotného v minulém čísle *Interkomu* *Imperialismus je zpět, halelujá*, dle mého jej spíše doplňuje o pohled z pohledu světové ekonomie, ale ani o ten vás nechceme ochudit.

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné na 2025

Jak jsem už vícekrát napsal, ani *Interkomu* se nevyhnula zdražovací spirála a musíme proto zvednout předplatné do ČR na **500 Kč**. Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR používejte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod v Eurech). Tedy **500 Kč** (respektive kvůli zpykanosti pohrobků Československé pošty **33 Euro**, podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste s platbou za minulý ročník, napište mi.

ZR

Třicátý Festival Fantazie v obrazech

Slovy více na poslední straně.

ZR

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 5/2025 (380)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.

a Michaela

Autoři tohoto čísla

Ivan Adamovič, Marek Dobeš,
Ivo Fencel, Filip Gotfrid,
František Houdek, Petr Koubský,
Franta Mašek, Marie Michlová,
Jára Mikovec, Ondřej Neff,
Václav Pravda, Zdeněk Rampas,
Lucie Sulovská, Jaroslav Veis

Fotografie

Dalibor Čáp, Pavel Kosatík,
Ricardon, Michaela Rampasová,
Jan Vaněk jr., cena Muriel

Sponzoři tohoto čísla

Miloš Podpěra, Jiří Doležal,
nakl. EPOCH, Jiří Grunt,
Petr Habala, Jan Haberle,
Pavel Kavánek, Daniela Kovářová,
Václav Vlk

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 13. 5. 2025

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© **INTERKOM**

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Co má společného Facebook a lednička?
Chodíš tam pořád, i když víš, že tam nic není.

KELDA

Hledám vtipnou, bohatou, inteligentní a krásnou mladou ženu. ZN: Protiklady se přitahují

CHROCHTADLO

Ze života: Vláda se snaží zakázat lhaní ve volební kampani. Opozice protestuje, že se ji vláda snaží umlčet.

KENJIRO

Abych držel prst na tepu doby, přečetl jsem si na Wikipedii heslo „konkláve“. V podstatě je to Survivor, jen všichni účastníci umí latinsky.

SAMMAEL

Právě jsem v ložnici rodičů našel masky, bič a pouta. Nemůžu uvěřit, že jsou superhrdinové!

VOYAGER

Dnes jsem potkal na ulici magora, co mluvil se psem...

Když jsem to říkal doma kocourovi, málem se počůral smíchy...

M. Pressl

◆ ◆ ◆

● **29. března** dorazila pozvánka na setkání citelů malíře Zdeňka Buriana do Štramberka a od Pavla Kosatíka na Hradčanské náměstí. Slibované zatmění Slunce se pro oblačnost nekonalo.

● **30. března** někde v Michli zuří *Starcon*, ale je to daleko a je moc práce. Podíval jsem se do včera koupené *Pevnosti* a všiml si komiksu od Nikarina. Zaujal mě zejména kbelík toaletních kořátek na záchodě superhrdinů. Hledal jsem, co se děje s použitými kořátky, zda jako v Rusku putují do druhého kbelíku, nebo se jako v Evropě splachují. Navíc mi připadalo, že komiksu chybí začátek, a při té příležitosti jsem zjistil, že vychází už od začátku roku.

● **31. března** celý den intenzivně pracuji na čemkoli, abych se nemusel věnovat daním.

● **1. dubna** Nebýval v tento den apríl? Asi ano, Jelena Příplatová zveřejnila obrázek dole.

Franta Houdek posílá květnovou vědu, musím už dodělat dvojčíslo březen-duben, ach jo...

● **2. dubna** (dva dny po Kvídovi) se v restauraci Eureka sešla v tradiční sestavě redakce *Světelných roků*. Eureka krom toho, že je tišší než Balounova restaurace U Břízy, je památná i tím, že na před ní stojící knihobudce jsou portréty ze Spořilova vzešlých spisovatelů, jako jediný žijící je zde vyobrazen i Ivan Adamovič.

Dorazili Čápovi, Dana stále nemá v pořádku na náledí polámanou ruku, Slávek Švachouček, Vlád'a Widtman, Standa Čermák, oba Žižňavští a samozřejmě já s Michaelou.

Dana Čápková a Standa Čermák (foto Dalibor Čáp)

Hlavním programem byla distribuce *Světelných roků* za posledního půl roku, mezi jiným dokumentující naši loňskou velkou dubnovou výpravu do Lysé nad Labem, Benátek nad Jizerou (Muzeum hraček) a Kutné Hory (Filmové muzeum Větelců, Sv. Barbora a GASK plný Švankmajerových). A samozřejmě výborná večere. Já, teď už nevím zda před ní či až pak, konečně udal dárky připravené k Vánocům.

● **3. dubna** se s Michaelou vydáváme na pořad *Jan Neruda na hraně zítřka*, více na straně 1. Po návratu večer v mailu nacházím fotky ze včerejšího večera, které zaslal Dalibor Čáp.

● **4. dubna** píšu Jiříně ohledně Porady v Březové. Jede s námi Pagiho přibližovadlem. Před polednem zavolal Jarda Veis, probrali jsme Nerudu, Adamoviče a Breuera.

Venku bylo krásně, tak jsem se odpoledne nechal zlákat k práci na zahradě, ale kompenzoval jsem to před pátou odchodem na *Pátečníky* do MATu, hlavně tedy kvůli Leonidovi (potřebuje něco oskenovat) a Frantovi, který prodělal chřipku. Ukázal jsem jim knihu *Já jsem to věděl všechno!* a jako nakladatelskou zajímavost *Planetární rachot* od Michaely Merglové a Martina Paytoka, kterou jsem dočítal.

Až když jsme se rozcházel, mi došlo, že jsem Frantovi zapomněl donést knihu *Čest a sláva námořníků* a Leonidovi vrátit jeho čtečku.

V metru jsem dočetl *Planetární rachot*, jako film by mě to asi pobavilo (jako dobrý utloukač času, nebo tzv. mozkový výmlat), ale jako kniha mi to přišlo trochu zmatené, ale přitom předvídatelné, ty filmové vzory z toho příliš trčely.

Večer zanáším korektury do minulého *Interkomu*.

● **6. dubna** konečně dokončen minulý *Interkom*, rozesílám jej jeho PDF odběratelům.

● **7. dubna** se konal koncert u Kosatíků na téma Shakespearovy sonety ve zhudebnění českých skladatelů. Účinkovali Lucie Silkenová – soprán, Lucia Fulka Kopsová – housle a Tomáš Honěk – kytara. Dorazila Milena s Martičkou, ale chyběl nám Viktor, ten měl nějakou čtenou zkoušku divadelní hry, kterou přeložil, takže jsme vypadli

o hodinu dříve (M. čekala nějaká písmečka), a mohl jsem se tedy vrátit přes ještě otevřený Pražský hrad.

● **8. dubna** navštěvujeme přednášku Hany Blažkové – *Od klubové knihovničky k čtenářskému hnutí. Československý sci-fi fandom 80. let.*

Cestou se k nám přidal Ivan Adamovič a Honzu Vaňka jr. jsme našli už postávat v horním sále Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Ne že by Hana vypátrala něco převratně nového (pamětníci si už mnoho nepamatují), ale bylo zajímavé si vyslechnout příběh naší mladosti zarámovaný do nějaké teorie.

● **9. dubna** dopoledne přivezl Gaist půl tuny kompostu, substrátu a podobných zahradnických zhůvěřilostí pro našeho synka, který se vrhl na zahradničení. Mám za to, že ve starších dobách se rodičové zlobili, když potomek běhal za holkama a nestaral se o grunt. Dnes je všechno naopak.

Odpoledne vyrážíme na vernisáž výstavy *Čtyři noty z Ukrajiny*. <https://www.nkp.cz/program-akci/ctyri-noty-z-ukrajiny> abychom po čase viděli a slyšeli Ritu Lion Kindlerovou (zpívala ve sboru). Dobré bylo, že ukrajinský velvyslanec měl čtvrt hodinu zpoždění, tak jsme s ní malou chvilku pohovořili. Bohužel knihovní notáblové a další řečníci neuměli o ten čas zkrátit své vesměs děkovačí proslovy, takže na zpěv došlo dost pozdě.

Když jsme pak nabyli dojmu, že autorka výstavy Tina Perešunko má ještě v plánu přečíst a komentovat popisky na všech panelech, tak jsme to po hodině vzdali.

Hodně se tam dokumentovalo, jak se z ukrajinského *Ščedryku* stal *Carol Of The Bells*: **Щедрик (Леонтович - Шчедрык)** https://www.youtube.com/watch?v=BvxKTFz_nSQ

● **10. dubna** nás navštívila Anička Šochová na kus řeči a vrácení nějakých starožitných šatů vypůjčených na výstavu. Při té příležitosti nám popsala těžký život naší již zemřelé příspěvatelky Libuše Čermákové (rubrika Nebulvár).

● **11. dubna** v 11 hodin vyrážíme z Lublaňské do Březové nad Svitavou na Jarní poradu českých SFK. Tentokrát jen ve třech, Dáreček přijede od východu ze Žiliny. Než nám to došlo, tak jsme s Jiřínou kecali na chodníku, zatímco Pagi už túroval auto.

Cesta byla celkem pohodová a před třetí jsme si už dávali výbornou zelnáčku, kterou navařil Franta Moravec (Alena byla na nějakém dámském workshopu v Pardubicích). Pak na pár hodin dorazil Pavel Mikuláščík, který měl v sobotu nějaké rodné povinnosti, takže jsme s ním probrali Cenu Karla Čapka,

Parcon na Fénixconu 2025 a možnost posunout termíny CKČ a výroby Mloka, aby se Parcon mohl konat i na začátku září nebo konci prázdnin. Pak přijela Alena a k dobrotám, které přivezli Dáreček a Pagi, přidala ještě svůj nezanedbatelný díl, takže jsme do půlnoci povídali, konzumovali a popíjeli (až na Pavla, který později odjel autem).

Jarní porada

● **12. dubna** po opulentní snídani dorazil Strejda Otava a pak Mirek Dvořák s Drahou. Ještě chvíli jsme čekali na vlak od Šumperku, zda se neobjeví čapolog Pepa Mlok Vašák, a pak proběhla Porada. Dovděli jsme se smutnou zprávu, že se Ostraváci už na další Parcon necítí (a to je jeden z nejživotaschopnějších SF klubů, které se počítají do ČS Fandomu), tak jsem prozradil, že o pořádání Parconu v hotelu Fantazie uvažuje i Vašek Pravda. Takže bychom se mohli někdy sejít i v teplejších časech než na Mikuláše.

Porada slovenských klubů na Vartovce bude 24. května, Bilcon proběhne 7. až 9. listopadu, Fénixcon někdy potom. Příští Porada v Březové bude 18. dubna 2026.

Porady se zúčastnilo sedm SFK (AF 167, Andromeda, BC, KLF, Malevil, SF&F Workshop a Villoidus) ze čtrnácti.

Při obědě jsem Mirkovi a Drazě vychválil seriál *Slow Horses* s Gary Oldmenem.

Také na ComicConu (Miladiny děti se svým idolem)

Mezitím na **ComicConu** Zdeněk Hříb cca osmi zájemcům vysvětluje novou politiku pirátů. (O ComicConu v příštím IK.)

● **13. dubna** si Martin Petiška konečně zařídil odvoz svých knih. Asi jsem si při tom trochu pohnul se zády. Odpoledne volal Pavel Mikuláščík, informoval jsem ho o sobotní části Porady. Čekám, zda na můj mail odpoví i Mirek Dvořák, ale ten dodrží rádiové ticho.

● **14. dubna** jsem po poledni zajel na rok objednanou kontrolu do Vojenské nemocnice. Zdvořile jsem přišel o čtvrt hodiny dříve, abych si pak čtyřicet minut četl na chodbě. Vypadá to, že mi prášky na tlak snižují draslík a taky bych měl zhubnout, ach jo. Pak jsem dovezl *Interkomy* do Čáslavské, Filip byl ve skladu, tak jsem s Tes řešil, zda už mám dubnovou *Pevnost*. Měl

jsem ji, zapamatoval jsem si ji podle toaletních kořátek, ukázal jsem Tes příslušný komiks a ta vyjádřila obavu, že něco takového teď dlouho nedostane z hlavy.

Doma jsem našel „děkovný“ mail z Brna. Mirek se v neděli neozval, protože se nemohli odtrhnout od *Pomalých koní*. ☺

Jak jsem se zase nedostal k daním

● **15. dubna** jsem vstal docela brzy, abych se zbavil břemene daňové povinnosti jako OSVČ a také jako právnická osoba ČS Fandom. Bohužel takových ranních ptácat bylo víc.

První byla paní z Echa, která mi oznamovala, že naše dopisní schránka je nedostupná, a tak mě PNS vyškrtlo ze seznamu doručovanců (což je samozřejmě blbost, poslal jsem jí fotku z *mapy.cz*, kde jsou vidět naše vrata se schránkami), pak mi Klára L. psala, jak jí spadl kámen ze srdce, když zjistila, že kniha *Tramvaj života* není blbě vytištěná celá a že kapitola 4 je dvakrát jen v deseti náhodných výtiscích, které otevřela, následoval autor knihy *Desková hra go v srdci Evropy* ohledně převodu na e-knihu, SEND poslal fakturu za rozeslání minulého dvojčísla *Interkomu*, potom dorazil mail od Zuzany Hartmanové, že by Městská knihovna v Praze měla zájem šířit knihy Honzy Hlavičky a Ivana Kmínka, pak se ozval profesor Neuwirth, že mu z PDF jeho knihy zmizelo malé ř, potom Blanka Ferklová z olomoucké koreanistiky, že budou potřebovat bulletin pro svůj Workshop, a celé to završila Dáša Heřtová s prosbou o rychlou redakci článku o pečení mazanců, aby se ke čtenářkám a posluchačkám (k čtenářům a posluchačům samozřejmě také ☺) dostal ještě před Bílou sobotou. Alespoň tohle

jsem mohl hodit na Michaelu, leč už se blížila druhá, kdy se měl ukázat náš vědecký přispěvatel Franta Houdek před odjezdem do Telče. Když se jindy tak dochvilný neukázal dalších dvacet minut, podívali jsme se do mailu a zjistili, že se ohlásil na třetí...

Než jsme probrali hroutící se svět, bylo po páté, a to už se do daní nechce ani hrdinům, natož mně.

Debata na NYXu mě konečně přinutila vyšplhat do prvního patra a začít číst *Mučitelův stín* v novém překladu. Zatím jsem to odkládal, až budu mít čas a potřebu se nějak odměnit.

A je to (jak by řekla generace X či která) kurevsky dobrý, nemohu uvěřit, že je to takové i v angličtině (mám teď na mysli jazykovou šíři a záumnou strukturu vět). To by musel překládat génius. (Časem kouknu na další překlady Pavla Bakiče.) Nebo ten překlad stál spoustu krve a potu a nejspíše dost pomohl i Richard Podaný jako redaktor.

Kde je Akademie SFFH, když ji potřebujeme?

● **16. dubna** se s knihami *Osudný paprsek* a *V odlesku Hollywoodu* zapojuju do projektu *Česká knihovna*, snad se mi jej dokonce podařilo vyřídít přes datovou schránku.

● **17. dubna** ráno mi volá Zdeněk Pobuda, shání kontakt na Jiřího Honce. Za chvíli volá znovu, že už spolu mluvili a přijde mu už po hlase jako solidní člověk, který by se jistě nefotil s Fialou. (Aha, takže Interkom už dorazil.)

Odpoledne vyrazím na Břežanku popřát posádce k Velikonočům, ve dveřích jsem se srazil s Jiřinou, která už odcházela, ale ostatní už seděli na venkovní zahradce. Po čase jsem tam narazil i na mladšího synka (svého). Slíbil, že se ukáže na Mišiny narožky.

A ze smutnějšího soudku: Přesně před 50 lety, 17. dubna 1975, Rudí Khmerové obsadili Phnompenh, vyhlásili stát jménem Demokratická Kampučie (pamětníci se možná rozpomenou, jak jsme se tehdy museli rychle učit nahrazovat buržoazní „Kambodža“ pokrokovým „Kampučie“) a nastolili hrůzovládou ještě o několik stupňů bizarnější a hlavně nelidštější než jakákoliv komunistická, nacistická či jiná diktatura.

● **18. dubna** ráno poslouchám *Online Plus* Petra Koubského a Davida Slížka o použití LGM (velkého jazykového modelu) ke zkoumání řeči delfinů. Vzpomněl jsem si na Merleho *Až delfin promluví*.

Večer se chystám do Kina 64 U Hradeb v náhradním termínu, doufám, že jste se tam nevypravili v době ohlášené v minulém *Interkomu*, to tam probíhala nějaká kolaudace. Tedy jestli nebude příliš hnusně. Bylo hnusně a autobus měl zpoždění, tak jsem to vzdal.

Poslouchám Kyšu-Kotletu u Patrika Kořenáře, řekl bych docela dobré, jeho veřejná vystoupení jsou mi čím dál sympatičtější. Vizte **Leoš Kyša: Rusové se vyžívají v příbězích o dobytí Evropy** – Kujme pikle #7 https://www.youtube.com/watch?v=jrdPUV_dHeU

● **19. dubna** má 79. narozeniny Jarda Veis, popřál jsem mu i jménem ČS Fandomu a čtenářů *Interkomu*. Sargo píše, že by se zítra mohli ukázat na kus řeči.

● **20. dubna** jsme letos poprvé poseděli na sluníčku s Járrou a Kačenkou Mikovcovými. Sargo dostala lehátko, aby si to užila po římském způsobu. Miša je zavalila novými knihami a bylo nám dobře a brzy i syto.

● **21. dubna** jsme prospali velkou část Velikonoce, byl to včera nezvyk, ze kterého je třeba si odpočinout.

● **22. dubna** vyrazím do Slovenského domu na *Slova mají křídla*, nesu tam Ivo Fenclovi něco z naší produkce. Pořad měl trochu jinou strukturu, první hodinu zpíval a mluvil Bohdan Mikošáček, folkový zpěvák žijící od r. 1982 ve Švýcarsku, občas doplňovaný manželkou, takto farářkou tamtéž.

Potom Ivo Fencel krátce představil svou novou knihu *Jednou kousnutý, dvojnásob plachý*, která spojuje svět šachu a polosvět upírské fantasy.

Nejvíce prostoru dostala Marie Formáčková, novinářka a spisovatelka, autorka desítek knih zachycujících zejména životní příběhy mediálně známých osobností (Helena Růžičková, Jan Dvořák, Karel Gott & Daniel Hůlka, Eva a Vašek...), která nám představila svou knihu *Zločiny beze zbraní* o justičních pochybeních.

Večer čtu Ivana Adamoviče: *Měl jsem to štěstí být na křtu prvního dílu duologie (?) Bodyportal od René Silvestra Vaňka. René vydal předtím dvě spíše nenápadné fantaskní knihy, nepřehlédnutelný je na facebooku a Kovové nebe (pokřtěné*

v *Krakatitu tekutou rtutí*) je titul, který ho vynesl do centra pozornosti sci-fi komunity. Nebo by aspoň mohl.

Tam, kde hoši z *Rigor Mortis* blahé paměti končili, *René* začíná. Jsme v soumrácném, dystopickém světě, v podstatě v útrobách biomechanismu, který je eklhaft, kam se podíváte. Zbídačeli obyvatelé dřou jako otroci, nad nimi úzká elita vyvolených hi-tech sígrů, pod nimi klonované pololidské bytosti na hrubou práci a zvrhlé zábavy. Typově kyber-bio-punková noir detektivka, v níž hlavní hrdina vylepšený implantáty pátrá po podivném stvoření, které vnáší do tohoto světa chaos a jde si tvrdě za svými nezbadatelnými cíli.

Nové je na knize jednak množství nápadů; je jich tolik, že je sotva stíháte vnímat. Drsný humor k tomuto typu literatury patří už téměř povinně, ale ten Vaňkův je navíc ještě roztočile nekorektní a cynický (slabí a bezbranní tu dlouho nepřežijí). Ve Vaňkově podání jde humor a vyprávění vůbec až na hranu jakési pubertální rozjívlosti, která pro někoho může knize ubírat na účinku, jiného naopak může rozjařit. S tím kontrastuje cit pro jazyk a styl, který ve vzácných momentech dosahuje nadprůměrných hodnot.

Pořád je to oddechové čtení, ale rozhodně není tuctové a vaši pozornost si zaslouží.

● **23. dubna** tu máme čtvrtou středu v měsíci a s ní Klub Julese Vernea: Přednášku tentokrát připravila Hanka Nájemníková. Měla název: „Dobrodružství archeologie“; na životních příbězích jejích zakladatelů představila tuto vědu jako úžasnou cestu za poznáním. Ukázala, jak slibovala v anotaci, že i životy a objevy skutečných vědců mohou vydat za román.

Inspirativní přednáška vedla k následnému povídání, které vedle obvyklých podezřelých v MATU zdřelo i Pavla Noska, Roberta Rameše, Neldeho a našeho jednatele Leonida, jen Honza Vaněk jr. musel odkvačit na koncert.

Magnesia Litera

● **24. dubna** v sedm odpoledne začíná v Neoluxoru křest knihy Věry Jourové *Bohové, mlíkař a já*. Jde o knihu rozhovorů s Viktorem Daňkem. Zajímalo by mě, jak se někdo, kdo tolik let mluvil jen bruselštinou, pokouší promluvit smysluplně česky.

Já však pilím na Novou scénu Národního divadla na předávání cen Magnesia Litera. Místo Michaely, které se tam moc nechce, se mnou slíbil jít Richard Klíčník. Zatímco jsem na něho čekal, dorazila Jana Jůzlová a společně jsme čekali na jejího bratra. Richard pak přišel s Terezou, která zase zastupovala někoho z Arga, takže získali protekční místo v osmé řadě místo v mé deváté.

Vlastní předávání letos proběhlo bez velkých pokusů o humor, snad to bylo přemírou autorů, kteří se letos vydání svých oceněných knih nedomohli.

Z našich řad šlo o Albrechta Smutena, jehož Literu převzala manželka.

Velkou radost mi udělalo, že Litera ocenila Danu Kalinovou, Iva Železného a pana Kanzelsbergera za pořádání *Světa knihy*.

Jsem rád, že jsem u toho mohl být. (Bez tohoto veletrhu, Iva Železného a přízně paní Kalinové by asi nebyla ani Akademie SFFH.) Ano, Honzo Hlávko, to byla ta „nějaká paní“, která nevěděla, že Jana Rečková zemřela, což ji (i Akademii) v Tvých očích zcela diskvalifikovalo, ale že ty jsi nevěděl, o koho jde, bylo zcela v pořádku. ☹

Trochu mě nadzvedla jen Litera za publicistiku obsazená dost aktivistickými tituly, ve které se spiskem *Pay gap*. *Kratší konec provazu* zvítězily Šárka Homfray a Lucie Václavková, které si navíc připravily děkovačku jako krátkou (a trapnou) skeč.

Jo a v kategorii fantastika proti očekávání (i moderátorů) po SF a fantasy nezvítězil horor

(Petry Klabouchové), ale sci-fárna Jakuba Hussara *X-Tal*.

Po ceremonii jsem o patro níž zorganizoval stůl pro sci-fisty, ke kterému jsem přivedl za knihu *Meziměsta* nominovaného Lukáše Vavrečku (s přítelkyní – programátorkou), později nás tam našel Honza Křeček (také s přítelkou – architektkou) a nakonec se k nám přidala rovněž ve fantastické kategorii nominovaná Petra Klabouchová (knihy *Ignis Fatuus*) doprovázená jakýmsi divným rockerem. A to jsem netušil, že kniha *Love/Fighter* nominovaná v kategorii próza obsahuje rovněž přehřel fantastických motivů a její autorka Kristina Hamplová momentálně bydlí v Vilmy, dokud její dcera Hedvika nedokončí rekonstrukci bytu, kde dosud s Kristinou spolubydlela. No stejně by už u stolu nebylo místo.

Povídal jsem si hlavně s Honzou Křečkem, porotcem naší fantastické kategorie, který ale po třech letech práce uvolňuje místo svému nástupci, jeho jméno prozradím v příštím čísle. ☺ Honza s přítelkyní se ještě před půlnocí vydali do Brna, za což ode mne vyslechli několik hloupých pragocentrických vtípků, ale ono se v tom hluku nic moc chytřejšího než vtípkovat nedalo.

● **25. dubna** pořádají u Kosatiků další bytový koncert, Dita Hradecká a Pavel Kosatik nás zvou na koncert souboru *Quasi Trio*, který hraje v celkem unikátním nástrojovém obsazení. Trio absolvovalo stáž v Paříži a postgraduální program na univerzitě MDW ve Vídni a provede během večera díla Johannese Brahmse, Františka Škroupa a Paula Juona, vše v obsazení Judita Škodová – violoncello, Kateřina Ochmanová – klavír, David Šimeček – klarinet. Až tady jsem si uvědomil specifikum dechových nástrojů; klavír se moc neliší od klávesnice počítače (já vím, že do jeho kláves se dá mlátit různou silou, ale jinak...), i housle či violoncello vlastně jen obsluhujete oběma rukama, představme si, že jsme k PC připojili ještě myš (smyčec), ale k ovládání klari-

25. 4. 2025 v 18 hodin
Salon U Labutí
Hradčanské náměstí 11

Dita Hradecká a Pavel Kosatik vás zvou na koncert souboru v unikátním nástrojovém obsazení, který tvoří uskupení sólisté, komorní hráči a členové orchestru (Národní divadlo, Pražské Philharmonie).
Trio absolvovalo stáž v Paříži a postgraduální program na univerzitě MDW ve Vídni.

Nový termin 25. 4. 2025

Quasi Trio: Johannes Brahms, František Škroup, Paul Juon
Judita Škodová – violoncello
Kateřina Ochmanová – klavír
David Šimeček – klarinet

Na akci bude vybrané srovnávací vstupné
RSVP do 21. 4. 2025
Po skončení akce jste zváni na sklenku vína

netu dvě ruce nestačí, tady musíte zapojit ještě další část těla, plíce.

Než to ostatní hosté a hudebníci vzdali a ocitli jsme se s Pavlem, Ditou a Viktorem Janišem u baru sami, povídal jsem si hlavně s mou známou ještě z VÚMSu, píše dnes jako Eva Mašková detektivky vydávané v MOBA. S Pavlem jsme probrali vše od (špatné) distribuce jeho knih o Slovensku po financování *A2Larmu*, ale po jedenácté, když už odpadala i Dita, jsme se s Viktorem vydali na tramvaj.

Fantasticon – Beroun

● 26. dubna nás okolo poledne na Evropské naložili Martin a Vilma a vyrazili jsme na čtvrtý FantastiCon do Berouna. Tím pádem jsme nestihli dopolední přednášku Anny Křivánkové: *Ohlédnutí za dvěma dekádami mangy v ČR* a z besedy s Janou Kunovou & Alexandrou Petákovou *LGBTQ+ ve fantastice* jsme zachytili posledních pět minut. Ale dobře se vyspat má také něco do sebe.

Před nakouknutím na LGBTQ+ besedu jsme zaplatili sedm stovek vstupného, pozdravili se s Komárem (u kterého jsem si později koupil Klabouchovou) a potom jsme vyrazili na průzkum patra, kde byla k vidění 3D tiskárna, přehlídka cosplayů, velká herna s deskovkami, stánky s SFFH doplňky a ozdobami (hlavně tedy F a H), a pak jsme před budovou otestovali stánek s občerstvením. Na chodbě jsme zaznamenali výstavu Kupčkových kreseb.

A byl čas zajít na přednášku Milana Zborníka z firmy Pink Troubadour specializované na tvorbu stolních her (deskovek) *Hraní jako práce*. To zaujalo zejména Martina, který si pak odešel s přednášejícím zahrát hru *Galileo Galilei*.

Já přijel hlavně kvůli besedě s překladateli Alžbětou Lexovou & Milanem Pohlem *Vášeň romantické i epické fantasy*, tedy hlavně s Milanem, kterému jsem pochválil překlad *Architektů světů*. Abych se přiznal, když vezmu v úvahu, co všechno přeložil pro *Hosta*, *Planetu 9* a asi i *Mystery Press*, tak je zjevné, že překládá rychleji, než já stíhám přečíst. (On ale nedělá *Interkom*, že ☺.)

Připomněl mi, že bych si měl přečíst *Hrdinové umírají* od Matthewa Stovera.

Alžběta mluvila (vedle překládání) o své zálibě (či vášni) pro romantasy, pro její čtení dokonce vytvořila sloveso rozkokošit, k tomu u ní při četbě do-

chází, když konečně přijde scéna, kdy na to je její hetero-hrdinové vlnitnou.

Besedu (opět vedenou šeptajícím Borisem Hokrem) zakončil dvojkrst knih *Pohár smrti* a *Prokletí mamutů*, následovaný rychlosoutěží, v níž jsem vyhrál knihu od Hostu *Pohár smrti* Roberta J. Bennetta. Ale je to z cyklu *Ve stínu Leviatanů*, musím si znovu přečíst její recenzi v minulém *Interkomu* a zjistit, zda to funguje samostatně.

Besedu se spisovatelkou Petrou Klabouchovou *Máme se bát šumavských světýlek?* hudebně doprovázel její italský manžel (ten čtvrtěční rocker na Magnesii Liteře) Marco Mendess.

Petra ho představila a omluvila jeho češtinu, učil se ji v Brně. Pak mluvila o Šumavě a svých knihách, pojednávajících často o místech hromadného vraždění, ale první její práce *Anglická zahrada* byla inspirována případem dvou ztracených italských chlapců (a vině médií na jejich smrti). Stáňa Kučová jej kdysi četla a docela to na ni zapůsobilo.

Na závěr Petra přečetla úryvek ze svého posledního románu *Muž z Brna* o pražském policistovi, který je v rámci nějaké reorganizace, bojím se to vyslovit, poslán vy už tušíte kam. A já tuším, kde se u mě ve čtvrtek bralo to popichování: to ke mně prosakovalo z Klabouchové či její knihy. Miša mě upozornila, že drsný a nekorektní humor *Muže z Brna* se jevil jako nezamýšlený kontrapunkt k dopolední LGBT besedě.

Posledním pořadem FantastiConu byla beseda s autory Tomášem Němcem a Martinem Paytokem a ilustrátorem Lubomírem Kupčikem *Záhady a odhalení Mystery Pressu*. Dověděli jsme se něco o desetileté historii *Mystery Pressu*, o systému výběru knih k vydání, Lubomír Kupčík se s námi podělil o názory na výtvarný doprovod knih (nejen těch od MP) atd.

Docela mě rušilo žvanění na chodbě, v tom obrovském ba-

ráku se spoustou místa se vždy našlo pár slepic, které si musely povídat před vchodem do přednáškového sálu bez dveří, asi je k tomu lákaly pohovky jako dělané pro jejich zadele. To s mou počínající hluchotou a Hokrovým důsledným šeptáním bylo snad jediné, co mohu akci vytknout.

● **27. dubna** jsme dodatečně „oslavili“ Mišiny narozeniny. Dokonce v přítomnosti obou synků a skorosnachy Dagmar. Večer jsem se domluvil na spolupráci s Marií Lockhard Michlovou, vizte stranu 23.

Pavel Kosatík rozeslal pozvánky na květnové večery. První bude 8. května o hudbě v KC:D.

Mezitím v Bratislavě proběhl osmnáctý ročník SlavConu, „trojdňového festivalu fantasy, sci-fi, historie, mytologie a popkultury“. Tono Stiffel se nám postaral o fotografickou dokumentaci.

● **28. dubna** jsem se byl dopoledne podívat na svou novou doktorku, v Atodě už třetí, doufám, že tato vydrží alespoň tak dlouho jako Ekaterina blahé paměti, samozřejmě jsem se na cestu nadlábnul, tak tam jdu zítra zase, na odběry.

V podvečer nastalo první letošní šipkovací pondělí, leč bez šipek. Jednak máme pod pergolou obsah sklepa, čekáme, až nám do něho místní hochštapler dodá nové schody, a pak jsme se obávali, že bychom se z venku museli brzy přesunout do tepla. Honza Vaněk jr. dorazil o chvilku dřív, aby na *Legii* doplnil údaje o pár Nesvadbových povídkách, a pak mi pomohl s heslem na Wikipedii pro známou básničku. Pak dorazil Filip s Bí, Hanka s proviantem přibyla později, kdy už jsme snědli dost z bezmasých pochoutek pro Pavla Dobrovského, který se na chvilku zastavil po půl osmé. Probrali jsme s ním film Marka Dobeše *Satanova sbírka*. Bohužel musel k dětem dřív, než jsem se ho stačil zeptat, co říká Markovým obavám z Vatikánu. Mně připadají stejně nepřípadné jako strach Philipa K. Dickey z OSN, tak jsem se na straně 16 zeptal přímo Marka. Obě ty organizace vyhnily dřív, než mohly v minulém či tomto století nějak vážněji uškodit.

Míša se pochlubila novými publikacemi, já chválil a propagoval *Knihu nového slunce* (teď čtu druhý díl *Smiřitelův spár*).

● **29. dubna** jsem si všiml, že služeb Atody využívá Petr Koubský a Aleš Háma a oba chválí. Připoujím se, když jsem sestřičku varoval, že takřka nikdo neumí nabodnout mé žily napoprvé, hledala tak dlouho, až se jí to nakonec podařilo s jediným vpichem do zápěstí.

Cestou zpět jsem v Akademii pořídil *Příběh nakladatelství Toužimský a Moravec*.

Marie Michlová nám poslala svůj první příspěvek, pojednává o současném civilizačním stresu, vlastně není tak úplně první, před deseti roky

Děvčata z Hydry s nezničitelnou Františkou (foto Tono Stiffel)

jsme přinesli zkrácenou verzi její přednášky z Miniconu o Viktoriánech. Co jsme těch deset let dělali, nějak to utíká, a to nemyslím jen na rok 2015.

● **30. dubna** se v tiskárně trochu zdržela výroba knihy *Píseň o hradu Valdštejn*, takže ji přivezl kurýr až někdy okolo páté.

Dopoledne si u nás nechal auto Vláďa Němec a vyrazil s manželkou do města, mezi jiným za mladší dcerou, která zde žije. Okolo sedmé se vrátili, dali jsme řeč, tedy zdrželi jsme je až do tmy, a já mu konečně předal autorské výtisky.

● **1. května** vyrážíme s Michaelou do Státnic za rodiči našeho čelného příspěvatele Petra Svoreně jr. (rubrika *Britská konzerva*). Užili jsme si první letošní grilování, trochu pomohli odhánět kachny od jezírka s koi (kapry), a o něco později, když dorazil druhý syn Honza (Mišin kloubní opérateur), se seznámili s jeho manželkou Terezou. Udělal jsem reklamu

Mučitelovu stínu a *Příběhu nakladatelství Toužimský Moravec*.

● **2. května** vyrážím do knihkupectví Akademie koupit *Muže z Brna* od Petry Klabouchové a odtud za Pátečníky. Ve středu jsem se telefonicky domluvil s Leonidem Křížkem, že se zastavím, a ten mi řekl, že teď se do podzimu budou scházet na zahrádce vinotéky Korunní 105 a že mi pošle data ke knize o šermu šavli. Požádal jsem ho, ať do mailu přidá i adresu setkání, pak jsem na vše nepodstatné zapomněl. Až prázdný stůl v MATu mi ten hovor připomněl, protože Leonid samozřejmě nic neposlal, a já si zase nezapamatoval číslo domu s vinotékou. Kdyby mi řekl, že je součinem prvních tří lichých prvočísel, tak jsem mu nemusel volat. Nakonec jsem do vinotéky šťastně dorazil, našel jsem zahrádku, předal Leonidovi jeho barevnou čtečku PocketBook, na kterou jsem mu nahrál *Interkomu*, a probrali jsme nějaké technické problémy sazby.

Franta Novotný v debatě na téma, zda je správné vždy zvažovat pohledy obou stran a v některých případech se nepřipojit k žádné straně konfliktu, připomenul román Roberta Merleho *Ostrov*, kde hrdina, který zůstal neutrální a nepřipojit se k žádné ze stran, nenapomohl jasnému vítězství a nepřímo tak způsobil, že obě strany vykrvácely v nemsmyslném masakru.

Já jsem, abych téma odlehčil, vlastně od něho odešel, přečetl šťastnatou pasáž z *Muže z Brna*, kterou nás obšťastnila autorka na Fantasticonu.

● **4. května** před půl jedenáctou poslouchám na ČRo Plus o paleo-pivu, v *Interkomu* jsme o něm díky Dagmar Heřtové a Petru Svoreně psali už v čísle 12/2023.

<https://interkom.vecnost.cz/pdf/ik202312cl.pdf>

● **5. května** se okolo druhé na chvíli zastavujeme u Kristin Olsonové v Litagu, abychom konečně pře-

dali vánoční dárek pro Benjamina. Cestou mě napadlo pozvat Ivana Adamoviče přednášet na KJV o Nerudovi.

Večer zavolal Jarda Olša, jr. ohledně knih na WorldCon, asi by bylo na čase začít něco dělat. Musím napsat Radkovi a Julii.

● **6. května** s Leonidem Křížkem dokončujeme reprint knihy pana Tvarůžka *Šerm šavlí*, první české učebnice na toto téma.

● **7. května** odvolala Rada České televize generálního ředitele ČT Jana Součka. Nebyl mi příliš sympatický, ale neměl jsem dojem, že se za něho z obrazovky line sdělení, že Babiš je nejlepší, také jsem z ní ale nemusel odhrnovat duhovou vlajku. Takže důvod k odvolání jaksi měli všichni.

● **8. května** mi ráno píše Pavel Kosatik, že nemůže najít své Dračí doupě, abych, lze-li, přinesl své. Díky Miše jsme rychle objevili několik sešitů, se kterými zřejmě vyrůstali naši synové, já ale někde mám ur-Doupě, to úplně první, zboku procvaknuté spoučkami v reprodukčním centru VÚMS Vokovice, jen jsem ho nenašel. I tak ale bylo vše skvělé, Pavel napsal:

Výročí konce války večer dooslaveno domácím koncertem Jana Valty, který složil hudbu k mezinárodně veleúspěšné PC hře Kingdom Come. Jsem rád, že Martin Klíma, šéfredaktor studia Warhorse, které hru vytvořilo, přišel a o věci promluvil. Pýcha je hřích, ale jsem trochu i pyšnej na to, že Martina znám už od konce osmdesátých let, tj. z dob, kdy se rodil jeho první herní projekt Dračí doupě. Martin se pak dost podstatně zapojil do studentské revoluce a od té doby mu hodně věcí šlo a jde, mám z něho radost a jsem rád, že přítel Zdeněk Rampas toto vše na místě náležitě připomněl.

No a Jan Valta je skladatelský génius. Česká hudba má nového hitmaka v nejlepší smyslu toho slova, za větou „John Williams likes this“, kterou jsem jeho koncert doprovázel, si stojím. Myslím, že pokud na ten večer někdo přicházel s představou, že uslyší jen tak nějakou doprovodnou muziku k zábavnému projektu, odcházel bez předsudků. Jan Valta (housle), Daniela Valtová (klavír, zpěv) a Jarmila Vopatová (perkuse, zpěv) i v komorním aranžmá (ve vlastní hře to všechno hraje symfonický orchestr) předvedli hudbu, která nese a unese ty nejsilnější emoce. Vždycky mně správně náladu, když potkám lidi, ze kterých tryská energie a kterým to, co dělají, absolutně jde.

Co dodat, poprvé jsem mezi přítomnými poznal víc než čtyři-pět známých, vedle Viktora Janíše, Roberta Rameše a Honzy Vaňka, jr. dorazila Milena s Martou, Heřtovi-Svorenovi

(ti si kvůli večerům u Pavla upravili scénář květinových cest do zahraničí), Lucie Mikolajková se synem, JWP, Jára Mikovec s Garikem, můj mladší syn Pavel se skorosnachou Dagmar (ta si dobře rozuměla s paní Valtovou, také varhanicí), a samozřejmě Vilma a Martin. Ten byl jako vždy nadmíru vtipný a dokázal posluchačstvo rozesmát i při lekci z ekonomie zábavního byznysu. Pro zájemce pak v užším kroužku prozradil, jak je zařízení taktování hudby a scén hry. Nějak se pak stalo, že poslední, kdo před půlnocí odcházel, byl průnik hostů a SF fandomu.

Co dodat, každý, kdo nemohl dorazit, měl opravdu smůlu.

● **9. května** jsem po návštěvě neuroložky, asi vyznavačky celostní medicíny, odvekl letošní knihy, tedy povinné výtisky, do Městské knihovny a pak se zastavil na kus řeči u Pátečníků. Ti měli zrovna nějakou absentérskou náladu, takže jsem si nejprve povídal s Leonidem sám, pak dorazil nejmladší člen společnosti Honza, a ve třech jsme klepali kosu na zahrádce podniku Korunní 105. Leonid s mou skromnou pomocí vydává reprint knihy Roberta Tvarůžka z roku 1910 *Šerm šavlí*, Tvarůžek byl žákem italského mistra Luigi Barbasettiho, jehož arcivévoda František Salvátor pozval do Vídně. Tvarůžkovým žákem byl Svatopluk Skyva, který učil Jiřího Vincence a ten zase Leonida Křížka, který má také celou řadu žáků, takže i české šermířské umění má svou úctyhodnou genealogii.

A také jsem se dověděl, že Martin Corn má syna (už pětiletého, tak alespoň dodatečně gratulujeme).

● **10. května** mě Michaela vytáhla na procházku po Petřínách, kde vyrůstala jako malá, a pak k Libockému rybníku. Pár odvažlivců už se tam opalovalo a pozorovalo, jak pět kačerů nahání jednu kachnu, ji ale zjevně bolela hlava.

● **11. května** jde k překladatelům Britská konzerva, tak snad vyjdeme ještě v květnu. Ivan Adamovič nám poslal článek o Emilii Procházkové a jejím díle.

A roku 1720 se narodil Karl Friedrich Hieronymus svobodný pán von Münchhausen, známý spíše jako „baron Prášil“.

● **12. května** se kvůli letošnímu Bilconu (jízdenkám pro zpovíkané Pražáky) ozval Pavel Poláček a chvilku potom Aleš Koval kvůli programu, letošní téma, jak jsem vyrozuměl, bude „Katastrofy všeho druhu“. Nechcete přispět do programu?

● **13. května** jsem si řekl: „A dost, na další články nečekám, tohle číslo bude mít jen 28 stran.“ Můžete si za to sami :-)

Zdeněk Rampas

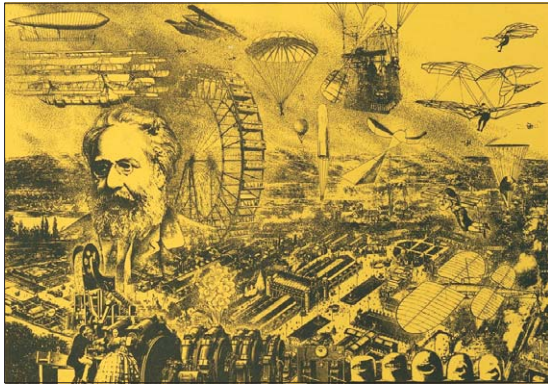
Jan Neruda na hraně zítřka

pokračování ze str. 1 a rozlítaní holt dneska mají, a pak si uvědomil, že když Neruda zemřel, byl o rok mladší než Ivan dnes.

Pak zavzpomínal, jak v polovině sedmdesátek pomáhal instalovat ve vile, která kdysi patřila mecenáši umění panu Augustínu Švagrovskému a kde Jan Neruda napsal *Písně kosmické*, nerudovskou expozici. Byl to, jak by se dnešním jazykem řeklo, celé velký fejk, Nerudův stůl koupili v bazaru nábytku na Maninách, Nerudova viržinka v trafice, jeho buřinku už nevím kde. Ale i tak je škoda, že to všechno vzal čas a privatizace, Ivan ta místa (v Bechlíně u Roudnice) navštívil a našel ještě několik (žalostných) pozůstatků výstavy. Vila sama je rovněž zajímavá, panu Švagrovskému ji navrhl jeho švagr Jan Zeyer, bratr Julia Zeyera.

Pak Otomar Dvořák popsal svou cestu k Nerudovi a přečetl úryvky z jeho životopisu. Vedle jiného jej nechal setkat se s Juilesem Vernem.

Povídání odděloval dobovými písněmi na akordeon pan Tomášek, k *Putimské bráně* se zpěvem připojilo několik diváků a divaček. Během závěrečného sóla jsem si koupil knihu fejetonů *Já jsem to věděl všechno!*, určitě bude zajímavá, ale vytiště-

jádro galaxie.

Na zpáteční cestě jsme ještě popovídali s Jolanou, vidáme se teď, co už jsou její holky větší (a Vilma propadla malířství a navíc má plný dům dcer), méně než je nám milé. U závor (dejkických šraňků) se od nás oddělil Honza Vaněk jr., který se vydal hledat prodejnu s rybičkovými buráky, ale jak jsme se později dověděli, Ivan koupil poslední.

Zdeněk Rampas

Odposlechnuto: O budoucnosti Internetu a demokracie

[Výňatky z rozhovoru] V Evropě máme zákon o digitálních trzích a digitálních službách na úrovni nařízení EU nadřazených právu jednotlivých zemí a tahle nařízení vymezují, co všechno sítě musí nebo naopak nesmějí dělat, aby se mohly v Evropě provozovat. Potíž je v tom, že prakticky všechny ty sítě jsou neevropské subjekty, takže páka, kterou na ně Evropa má, je omezená, dost často porušují, co se po nich tady chce, a potom to vede ke sporům, ve kterých v poslední době američtí provozovatelé sítí začínají mít silné politické zastání u současné americké vlády. To, jestli se budou tyhle firmy v Evropě pokutovat, bude zřejmě předmětem velice ostrého vyjednávání mezi prezidentem Trumpem a vedením EU, a kdo ví, jak to dopadne.

Navíc je potřeba říci, že některé ty požadavky EU vůči těm sítím vznášené v Evropě hraničí s cenzurou politických názorů a že je trochu sporné, jestli tohle máme dělat. Protože sítě na jednu stranu ohrožují normální demokratický proces, na druhou stranu jejich cenzurování, omezování, vyhazování lidí [s nesprávnými názory z diskuzí a komentářů] z nich ho ohrožuje taky, takže to je trochu past a kdo ví, jak z ní ven.

[Je zde snaha řešit to] tím, že se budeme muset povinně identifikovat, když budeme chtít použít internet, nějakým osob-

ním dokladem. Pokud se budeme na internetu všichni prokazovat OP, tak bude dohledatelné jmenovitě úplně všechno, co tam děláme. Zmizí internet jako anonymní prostor, často zneužívaný, ale ta anonymita zmizí i pro všechny dobré účely a pro všechny bezpečné účely. Může být, že by to až tak moc nevadilo, já s tím ale hrubě nesouhlasím, myslím si, že mi to vadí, je mi 64 let, pamatuju docela živě minulý režim a v tom anonymním internetu (třeba je to naivní) vidím určitou záruku, že se něco podobného nemůže opakovat. Že ten totální dohled ze strany státu nemůže vzniknout, dokud tuhle možnost máme. Když se zruší, tak je to špatně.

Vypadá to tak, že buďto máme možnost nechat si demokracii zrušit záplavou dezinformací a manipulací volně šířených sociálními sítěmi, nebo si tu demokracii zrušíme sami tím, že tohle zakážeme. Není to moc hezké dilemma, ale zdá se mi, že před ním západní společnost v tuto chvíli stojí.

Petr Koubský, ČRo Plus

Odposlechnuto

„Kdykoli se ocitnete na straně většiny, je čas se zastavit a zamyslet se.“

Mark Twain

Psaní jako kosmická telegrafie. Po stopách první autorky české fantastiky

Jakou science fiction napsala česky poprvé žena? Pátrání nás zavede ke jménu Emilie Procházková a do roku 1920. Románový cyklus V koloběhu světů je ale zajímavý více aspekty než tímto prvenstvím. Je to také dílo spiritistické, profeministické a možná i queer. Poprvé také odhalíme biografické údaje dosud tajemné autorky.

Stavatel pražského paláce Lucerna Václav Havel, dědeček pozdějšího prezidenta, žil dvojím životem. Veřejnost ho znala jako významného podnikatele ve stavebnictví. Pod přezdívkou Atom se však také angažoval ve spiritistickém hnutí a s pomocí médií píšících i mluvících čile komunikoval s „bytostmi mimopozemskými“. Založil a financoval knižní edici *Projevy neznáma* určenou těmto naukám a jeden sál Lucerny poskytl pražské Teosofické společnosti, v níž se sám angažoval.

Jednoho dne vyhledala „Atoma“ Havla, v té době již vážně nemocného, na doporučení předsedy Teosofické společnosti paní Emilie Procházkové. Přinesla mu rukopis svého mediálně napsaného románu. „Mne to občas nutká, abych zasedla a psala,“ vysvětlovala návštěvnice, která se označila za pisatelku, nikoli však spisovatelku. „A víte, co píšete?“ tážal se Atom prostě se vyjadřující ženy. „Vím to, až když si to přečtu,“ odpověděla. „Často se stává, když jsem u plotny, že najednou mne něco nutká, jako by mi říkalo: Jdi a piš, a já musím zanechat vaření, zasednouti a psát.“

Píše prý tak, jako by se jejich rukou zmocnil někdo jiný. Někdy píše jen různé sestavené tečky a čárky, jejichž význam musí teprve následně luštit. „To jest jako kosmická telegrafie!“ zvolal inženýr Havel, okamžitě zaujat. Sdílel pisatelce, že si román do týdne přečte.

Na dalším setkání již přislíbil, že knihu nazvanou *V koloběhu světů* rád ve své edici vydá, neboť je krásným příkladem projevů Neznáma. Zaujalo jej, že všechny osoby jsou svázány „osudovou příčinností“, což románu propůjčuje „záhadné zajímavosti“. První svazek několikadílného cyklu vydal Václav Havel v roce 1920, ve stejném roce, kdy slavnostně otevřel Lucernu, první českou stavbu ze železobetonu.

Vědění z jiných světů

Šestidílný román *V koloběhu světů* je založen na představě, že jednotlivé světy (planety) jsou domovem bytostí různého stupně duchovní vyspělosti, přičemž Země je nejnižším z nich. Žijí zde duše vtělené do těl, aby prošly útrapami žití a v ideálním případě dosáhly postupně takové čistoty, že po smrti postoupí do světa vyššího. Přesně to je předurčeno mladičké komtese Ester. Její život je ovládán inspirací duchů z vyšších světů, a proto bez jakéhokoliv vzdělání vykazuje mimořádné vědomosti, a hlavně duchovní vyspělost. Je jí souzeno, že ve věku jedenadvaceti let zemře, proto se snaží, aby stihla odejít z tohoto světa zbavená jakýchkoliv nízkých energií. Ví, že „Země lidí sbírá jen drobtý vědění, jež s jiných světů padají“.

Pozvolna se posouvající děj vykresluje život na zámku a v nejbližším okolí zabydlený řadou postav, které hrají v Esterině životě nějakou roli, zejména to jsou její přítelkyně Róza a Beta. Všichni postupně seznají, že tu jsou kvůli tomu, aby Ester ochraňovali a pomáhali v její cestě. Nejínak je tomu se synem místního zahradníka, mladým mužem Rijem, kterého Ester přesvědčí, že čistá, cudná láska je trvalejší hodnotou než fyzické potěšení.

V mnohých vystupujících postavách je vtělen některý z jejich předků, ne nutně téhož pohlaví. Duše předků pak mohou k živým promlouvat ve stavu hlubokého spánku, do nějž hrdinky často upadají. V důsledku toho jsou postavy navzájem propleteny poměrně složitou vztahovou sítí.

Selankovitý obraz prvního dílu série nabývá v dílu druhém nazvaném *Róza* temnějších barev. Róza i Ester mají vidění „Země Jódy“, v pozemské řeči planety Uran, odkud jejich duše pocházejí a kam se po smrti vrátí. Postupně vysvítá propojení postav románu s biblickou legendou, přičemž Ester je označena jako Júdit. Vyvrcholením druhého dílu je Esterin poklidný, plánovaný odchod ze světa. Brzy na to ji následuje i Rij.

Jako by smrt hlavních postav románu cosi předznamenala. Třetí díl cyklu nazvaný *Uran* totiž začíná netypicky autorčiným proslovem, v němž mj. čteme: „Můj drahý mecenáši! Spěte tedy klidně! Duch Váš nechť vítězně projde vytýčeným kruhem vyhraněných světů, a krásná fialová Země Jódy nechť zachytí vás v sladkém objetí. V Roztokách 14. září 1921.“

Mecenáš není jmenován, ale týden před uvedením datem zemřel Václav Havel. Pro Procházkovou to musela být rána, pohnutí je znát na celém úvodním věnování. Odešel vzácný člověk, který její tvorbě věřil a investoval do ní.

Třetí a čtvrtý díl se odvíjejí na „Země Jódy“, planetě vyšší úrovně, kam odcházejí duše ušlechtilých zemřelých, ale základ obyvatelstva tvoří rasa téměř nesmrtných humanoidních tvorů. Technický pokrok se zde téměř zastavil, protože obyvatelé nepotřebují spát ani jíst a podnebí je vlídné. Obyvatelstvu vládne královna Ester, převtělená komtesa. Procházková před užaslým čtenářem vykresluje společnost postavenou na zcela jiných základech, plnou neobvyklých pravidel, kouzel a rituálů. Jódané využívají nejrůznějších druhů magie, cyklus se od tohoto svazku tedy proměňuje v poměrně komplexní fantasy ražení, které má v současné české fantastice blízko k tvorbě Vilmy Kadlečkové.

Autorka se netají s tím, že jí není blízký ani technický po-

krok, ani demokratické zřízení. „Rozmach nového pokroku a bohatství zapudí jméno Kristovo. Neznámá, cizí studení slova budou hlásati volnost, rovnost, bratrství! Socialismus, demokratismus, nacionalismus atd. ledově budou se dotýkati lidského srdce, zarmouceného tolika vraždami a ztrátou svých milých. Tajná touha po Bohu však vyrůstá ve stínu zatažených lamp.“ U poslední věty je odkaz k poznámce pod čarou: „V seancích.“

Planeta Země se mezitím ocitla na hranici zkázy. Hned několik hrdinů ze Země Jódy dobrovolně ukončí svou existenci, aby se vtělili zpátky dolů na Zemi a zhostili se svých předurčení.

Autorka je díl od dílu sebejistější a poslední svazky jsou již prodchnuté prorockou zapáleností a silnými slovy. Svůj cyklus knih označuje Procházková za proroctví dvacátého století, jež je odkazem slovanskému lidu. V závěru pak využívá čtenáře, aby oslavovali odkaz mučedníků, jako byl Jan Hus, a řídili se zákony božími.

Čtyřúhelník lásky

Pokud zkusíme číst mezi řádky, nacházíme v celém cyklu značné množství queer motivů. Procházková je vyjadřuje svým opatrným, cudným způsobem, navíc silně prostoupeným křesťanským i hinduistickým mysticismem. Zejména v prvních dvou dílech je tělesná náklonnost projevována zejména mezi dívkami, které se často líbají a intimně dotýkají, zatímco vztah mezi mužem a ženou je vykreslován buď jako nežádoucím způsobem nízký, nebo naopak idealizovaně duchovní. I početí dítěte je vnímáno jako akt hříchu, který ulpí i na dětech. Ester sama touží po dítěti, ale zároveň deklaruje, že k jeho stvoření nechce žádného muže. „Což k tomu musí být muž, abych měla dítě, nepotřebuji ho!“

Naopak mezi dívkami přeskakují jiskry náklonnosti všeho druhu: „Líbajíc Betu dlouze, vzrušena ve svém srdci tiskla ji k sobě slabými ručkami. (...) Beta si položila její hlavu do svého klína a dívajice se sobě do očí jako milenci – umlkly v hovor.“

Žena není podle Procházkové kompletní, pokud jí schází část mužské duše a naopak. Teprve splynutím Duše-ženy a Duše-muže může vzniknout úplná, harmonická bytost. Nezna-mená to však, že budou ve výsledku obě duše v rovnováze. Po přesunu na „Zemi Jódy“ se duše Ester a Rija vtělí do jednoho těla, je to však tělo Ester, protože její duše byla v tomto páru silnější, dominantnější. Znalci Platóna zpozorní, ale stejně tak můžeme popsany princip číst jako výraz snění o nebinárním pohlaví.

Skutečnost, že Róza miluje jak Rija, tak Ester, je na jiném světě vyřešena elegantně. Rózin duch vstoupí do těla inkarnovaného Rijova děda a takto dvojediná pojme Róza za manželku Ester se vstřebanou duší Rija. V rámci posvátného svazku manželského tak budou tvořit pár dvě dvojice lidí a vznikne láskyplný čtyřúhelník sahající přes tři pozemské generace!

Nemůže nás pak již překvapit, že jde o dílo jaksi archaicky feministické. Mužům je sice přiznávána jejich síla, ale kýženým královstvím je panství žen. Země Jódy se mu blíží; ženy zde hrají výraznější společenskou úlohu a obvykle bývají i hybatelem děje.

Pokud bychom hledali nějaký předobraz témat z tohoto románového cyklu, nemůžeme pominout díla Camille Flammariona, například román *Uranie*, jenž vyšel česky poprvé již v roce 1902. I zde se duchovně putuje vesmírem, i zde jsou líčeny podivuhodné životní formy na jiných světech pod barevnými slunci. Včetně planety, kde si mohou muži se svými ženami navzájem vyměnit duše v tělech a nadále obývat tělo svého partnera za účelem „úplnější intimnější zkušenosti“.

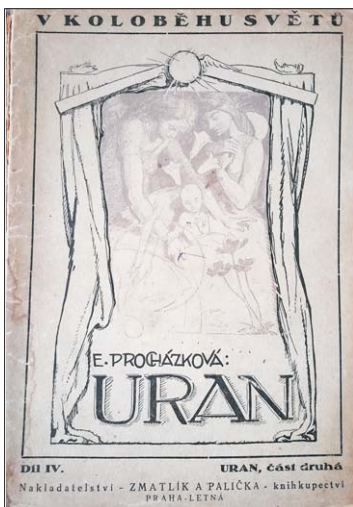
Ve stínu zatažených lamp

Pozastavme se nyní u způsobu, jakým byly knihy údajně napsány. Na přelomu 19. a 20. století, v době největšího rozmachu spiritistického hnutí, působila celá řada „médií“, která pod vlivem cizích „duší“ či „mistrů“ psala romány nebo kreslila. Mediální kresby se na první pohled vyznačují podobnými rysy. Obvykle jsou kresleny lidmi bez výtvarného vzdělání, spontánně, tažené jakoby z hlubokých podloží tvůrčova nevědomí. Jedním ze spiritistických center v Čechách byla oblast kolem Nové Paky. Zdejší muzeum uchovává asi největší sbírku takových kreseb.

V Nové Pace působil nejznámější český propagátor spiritismu Karel Sezemský (1860–1936), vydavatel časopisu *Posel záhrobní* i mnoha knih na toto téma. Mezi nimi najdeme v roce 1917 také prvotinu Emilie Procházkové *Mysterie života*, symbolistický příběh téměř bez děje, v němž vystupují personifikované ideje a hodnoty. Hrdinka vyprávějící v první osobě váhá, zda má ve svém životě vykročit na Cestu ticha nebo Cestu rozkoše, nakonec však volí Cestu práce duchovní.

Tématem mediálních kreseb jsou velmi často fantaskní květiny, což mají společné s obrazností Emilie Procházkové. V cyklu jejích románů hrají květiny – pozemské i mimozemské – významnou úlohu. Velmi hojná byla i mediální tvorba písemná, ta se však, podobně jako kresby médií, dočkala jen zřídka otištění a širokého zveřejnění. V roce 1919 například vychází sbírka mediálně psaných básní *Ku světlu* od sochaře Františka Bílka. V *koloběhu světů* začíná vycházet o rok později.

Po smrti Václava Havla převzalo vydávání cyklu *V koloběhu světů* vydavatelství Zmatlík a Palička. Tam také vzápětí vyšel i samostatný krátký román Procházkové nazvaný *Marťané* (1922) údajně psaný rovněž mediálně. Jedná se o literárně nejvyšší dílo autorky, svižně psané a s mimořádnou dávkou imaginace. Má také znatelně blíže k žánru science fiction než předchozí cyklus. Vykresluje život na Marsu, jehož společnost je utopií, ale utopií dynamickou. Pro Marťany je prvotní práce a tvorba. Jsou to bytosti pyšné, náruživé, energické a ctizádostivé. Praco-

vitý, elektrifikovaný Mars se svými zkrocenými řekami zavlažujícími planetu připomíná komunistickou utopii. Ženy jsou plně emancipované a společensky na stejné úrovni s muži, děti vyrůstají s matkou. Namísto manželství se zde praktikuje volná, ale hluboká láska. Samotný děj rozvíjející melodram vášně, moci a lásky mezi několika hrdiny příběhu je méně zajímavý než četné detaily ze života marsové společnosti.

Literární věda pojem mediijního autorství nezná, proto by nepochybně označila Procházkovou za skutečnou autorku díla, jakkoliv se ona sama tomuto označení bránila. Snažme se však být otevření i alternativnímu výkladu a připuštění, že se jedná o dosud málo prozkoumaný jev psychický či dokonce metafyzický.

Čtenář zaznamená, jak rozdílná jsou jednotlivá díla Procházkové. Od *Mysterií života* je skutečně velký skok ke *Koloběhu světů* a od nich zase k *Marťanům*. *Marťané* je dílo tak výjimečné, že nedávno podnítilo amerického překladatele z češtiny Carletona Bulkina, aby celý nedlouhý román přeložil do angličtiny, aniž by zatím měl zájemce ze strany vydavatelů. (Toho již s pomocí J. Olši, jr. nalezl a román vyšel v angličtině knižně.)

Mediijní psaní bylo rozšířené po celé Evropě. Není bez zajímavosti, že i autorka označovaná za „první dámu ruské science fiction“, Věra Ivanovna Kryžanovská (1861–1924), psala své knihy mediijně – ovšem ve francouzštině. I ona napsala cyklus románů – *Mágové* (1901–1916) –, v němž však zpusťšenou Zemi opouští bratrstvo nesmrtelných čarodějů na kosmické lodi. Je autorkou příběhu o feudálně uspořádané utopické společnosti na Marsu *Na sousední planetě* (1903). Napsala dokonce román o Janu Husovi *Pochodně Čech* (1903). Množství styčných bodů s tvorbou Procházkové je až zarážející. Žádná ze jmenovaných knih nicméně česky nevyšla.

Procházková v cyklu *V koloběhu světů* na několika místech mediijní psaní sama tematizuje. Nejzřetelněji v pátém dílu, kde jedna z hrdinek vidí v horečnatém snu samu autorku, jak píše tuto knihu:

„*Chodila jsem v nějakém údolí. Dole plynula řeka, ověncená po jedné straně nízkým pohořím a na druhém protějším břehu stály malé domky. Jedno okno z domku vedlo do zahrádky a jedno na čistě umetený dvorek. Všechno bylo milé a útulné, ačkoliv tam štěstí zrovna nesídlilo. U nízkého okna seděla a psala starší žena. Na kolenou měla prkénko a na prkénku papír. (...) Nyní jsem cítila, jak se mnou děje se veliká změna; cosi lidského ze mně unikalo, a měla jsem pocit, jakobych niterně vystoupila ze sebe, takže obzor můj stal se mnohem rozšířenějším. Neviděla jsem již té ženy, protože mnoho jiných pracovníků stálo kolem ní. V rukou drželi dlouhé bílé nítě jako přízi a tkali a stále tkali. Ovíjeli její hlavu těmito nítěmi a žena pohroužená v toto bílé tkanívo, nic kolem nevnímala, jen to, co psala.*“

Kdo je Emilie Procházková?

Jak víme, že ve výše uvedené pasáži píše Procházková o sobě? A jak o ní víme vůbec něco? Když jsem před třiceti lety připravoval heslo Emilie Procházkové do *Slovníku české literární fantastiky a science fiction*, nebyly ještě žádné bibliogra-

fické údaje známy. V Literárním archivu Památníku národního písemnictví je hned několik Procházkových a Procházků, a to pátrání ztěžovalo. Až nyní, po desítkách let, jsem se znovu do archivu ponořil a tentokrát jsem měl štěstí. V jedné složce byly uloženy pouhé dvě pohlednice. Na jedné byl snímek autorky, na rubu tužkou označený. Na druhém pak její adresa z doby před sto lety: Roztoky u Prahy č. 75.

Podrobné pátrání v matrikách uložených na obecním úřadu v Roztokách bylo také korunováno úspěchem. Poprvé zde tedy můžeme napsat: Emilie Procházková rozená Nováková se narodila 21. června 1878 v Roztokách u Prahy a zemřela tamtéž dne 1. března 1960 na „nedostatečnost srdeční“ v pozhnaném věku 81 let.

Katastrální mapa odhalila i polohu domu, v němž spisovatelka žila v bezdětném manželství s Františkem Procházkou. Dům ve svahu nad tratí ale již nestojí – na jeho místě je novodobá dřevostavba. Poloha domu nicméně přesně odpovídá příbytku ženy píšící na prkénku u okna popsaném v uvedeném úryvku.

Sousedé v nejbližším okolí se dnes na Procházkovou pamtují jen matně. Více jim utkvěl v paměti její manžel, který svou ženu přežil o dlouhá léta. Podle svědectví sousedů to byl společenský, povídavý člověk s perfektní znalostí jazyků, zejména italského. Zaměstnan byl prý jako průvodčí na mezinárodní trati Balt-Orient Expres.

Z těchto střípků se nám pomalu skládá ucelenější obrázek. Jak známo, spiritistická literatura se po Čechách šířila nejčastěji právě prostřednictvím zaměstnanců železnice, a to často ze sousedních zemí, nejčastěji z Německa. Byl to tedy možná autorčin manžel, kdo ji mohl seznámit s příslušnou literaturou. Pochopení pro manželčino psaní však neměl žádné. „Můj muž to nevidí rád,“ zpovídá se v úvodním slovu k prvnímu svazku *V koloběhu světů* Procházková. „Vytýká mi, že z toho bez toho nic neukouká, jen ztrácí času.“

Žoviální konduktér stále na cestách (jeden soused si proto myslel, že je námořníkem) a citlivá, duchovně založená žena odsouzená k samotářské péči o domácnost a odmítající kráčet po „cestě rozkoše“. Žádný div, že „tam štěstí zrovna nesídlilo“.

A jak víme z jiného citátu, Procházková nepřijala ani realitu nově založené republiky československé s jejím proklamovaným pokrokem a demokratičností. Od vydání *Marťanů* v roce 1922 již žádnou další knihu nepublikovala. (Ačkoliv jiný mediijně psaný román *Jeanne d'Arc – Panna Orleánská* od Anny Vavřínové vydaný v roce 1926 opět Karlem Sezemským by mohl být také jejím dílem.) Jaký asi byl život talentované „pisatelky“ a stoupenkyně duchovních nauk po zbývajících 38 let pod lisem dvou následných totalit? Život bez potomků, v mlčenosti?

Je pravděpodobné, že Emilie Procházková našla realizaci alespoň v okruhu podobně naladěných přívrženců spiritismu. Ti na ni na rozdíl od veřejného kulturního dění nezapomněli. Jak uvádí Jaromír Kozák ve svém kompendiu *Spiritismus* (2003), v červnu 1948 připomněla Obec československých spiritistů v divadle na Vinohradech tehdy již sedmdesátiletou spisovatelku oslavným pozdravem.

Ivan Adamovič

Text byl původně publikován v časopisu Host.

Návrat Milese Breuera

Spisovatel Miles John Breuer (1889-1945), od jehož smrti letos uplyne osmdesát let, se sice narodil v Plzni, ale jde o čtvrt Chicago. Oba rodiče (otec lékař) byli českého původu a oba syna bohužel přežili. Zemřel v šestapadesáti letech.

Breuer vystudoval Texaskou univerzitu v Austinu a už v jejím časopise publikoval vědeckofantastické povídky, z nichž se prvá jmenuje *Kamenná kočka* (anglicky 1909).

Téhož roku mu vyšla první sci-fi taky v chicagském magazínu *10 Story Book*, a jak píše Jaroslav Olša v letos vydané Breuerově knize *Osudný paprsek*, měl Breuer ve dvaceti na kontě deset próz.

Druhý vysokoškolský titul získal na Rush Medical College v Chicagu a v českém kalendáři *Amerikán* zveřejnil roku 1917 poutavou povídku *Jak utekla chlamaera*. Téhož roku na dva roky narukoval. Ačkoli pracoval jako patolog až ve Francii, vydal taky v tom čase šňůru povídek, zejména v měsíčníku „Bratrský Věstník“. Jsou to především *Člověk bez hladu*, *Případ učené hlavy* a *Hladové morče*.

První delší jeho vědeckofantastickou povídkou, dokončenou roku 1921, byl *Osudný paprsek*, zveřejněný o rok později. Je to příběh z budoucna (2075) postavený na jistě ne novém nápadu, že by mohl hrdina (zde lékař) prospat 150 let. Například užitím analgetika.

Jistý vliv tu má Wellsův román *Až spáče procitne* (1899), ale Breuer do příběhu „nasadil“ i auta na sluneční energii a ličí, co se stane, budou-li prostředky hromadného ničení dostupné jednotlivcům. A jak by se tomu mohlo zabránit.

Další jeho text *Vyšší tvor* (1924) předvádí vedle ohrožení lidstva umělou inteligencí třeba i tzv. autonomní vozidla: patrně poprvé v dějinách; a je to editorka naší knihy Michaela Rampasová, kdo v řádcích dobrodružství identifikoval i pasáže předjímající Asimovovy robotické zákony.

„Když vyšlo v dubnu 1926 první číslo nejstaršího časopisu science fiction *Amazing Stories*“, zvím z knihy *Osudný paprsek*, „byl prvním Gernsbackových objevem právě Miles Breuer a už v prosinci 1926 zveřejnil jeho *Muže se zvláštní hlavou*.“ Roku 1929 pak vydal ve svém unikátním časopise Breuerů dokonce šest.

Přínejméním pobaví příběh *Slepé střevo a brýle* (1928) – o chirurgovi, který titulní orgán odstraní tím, že vnikne do pacientova těla skrz čtvrtou dimenzi.

V jiném textu *Zachycený řez* (1929) chrání hrdina ženu unesenou bytostí ze čtvrtého rozměru a téhož roku vymyslel Breuer *Ztracený poklad*, odehrávající se v 31. století, kdy se žije v klidu

a bez všech emocí. Dokud někdo neobjeví zakopané lahve s alkoholem.

Roku 1930 poslal „náš člověk v Americe“ první hrdiny do vesmíru, a to v povídce *Fitzgeraldovo zkrácení času* – v časopise *Science Wonder Stories*. Je zajímavé, že se sám Robert Silverberg nechal slyšet (i když až roku 2008), že je právě tento Breuerův příběh skoro určitě prvá sci-fi s tématem tzv. dilatace času. – Breuer navázal druhým dílem *Ventil času* (1930), odehrávajícím se v Chicagu, a téhož roku uveřejnil v letním čísle *Amazingu* ambiciózní román *Rája a železo* – s podtitulem *Román z éry super strojů*.

Nejčastěji reprintovanou jeho prózou ale je *Gostak and the Doshes* (1930). Hrdina se propasíruje opět do čtvrté dimenze a spatří alternativní svět. Kráčí jím. Brzy mu bude jasné, že je lidstvo ovládáno – po válce toužícími – politiky, kterým dodejme, lidstvo i věří. V dopisové rubrice časopisu čtenáři tenkrát o šancích na podobné vymytí mozku HESLY diskutovali ještě několik měsíců a byl to asi vrchol Breuerovy literární kariéry. Málokdo z nás, dodám, si právě v pravý moment uvědomí, že je na vrcholu... a že už bude následovat sešup. I kdyby mírný. V listopadu 2020 vydal tuto povídku i Vlado Riša ve svém měsíčníku *XB-1*.

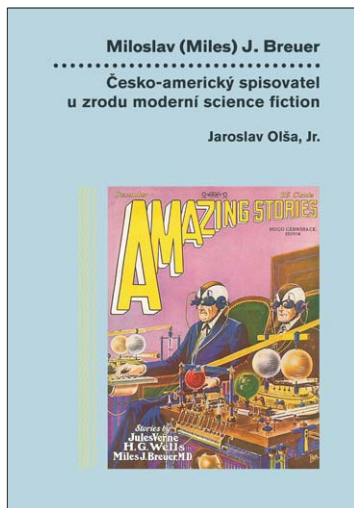
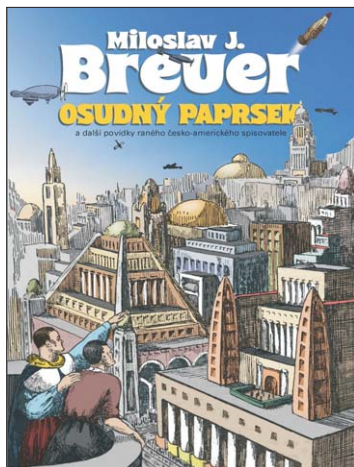
Ve sci-fi *Legie nejschopnějších* (1931) ličí Čechoameričan společnost sestávající ryze z intelektuální elity. Podle jeho odhadu je elitou jedna osmina lidí a ostatní parazituji a budou po právu smeteni revolucí. Je zábavné, že je ideolog onoho revolučního převratu muž odvozuující rodokmen až od jednoho dvořana Karla IV., jehož protestantští potomci obdivovali Žižku a do budoucích USA přišli v 17. století.

Další román je sice také na úrovni, ale spoluautorem je později světoznámý spisovatel Jack Williamson. Dílo nazvali *Zrod nové republiky* (1931). Zjednodušeně tu jde o to, že by se mohla kolonizace Luny podobat dobývání Ameriky, a Heinlein se knihou inspiroval pro klasiku *Měsíc je drsná milénka* (1966).

Z roku 1932 je *Dokonalá planeta*, jejíž hrdina najde kosmickou loď. Ač prosťáček, jakýsi plyn mu dočasně zvýší inteligenci, aby se tato postupně vracela ke své původní zvadlosti.

Mohl text znát Daniel Keyes (1927-2014), když psal – dvacet let nato – *Růže pro Algernon*? Už se nedovíme. Ale povídky můžeme srovnat a pochopíme, že na tom málo záleží.

Začátkem třicátých začal mít Breuer bohužel zdravotní problémy, rozvedl si, vzal si asistentku, i ta se s ním vzápětí rozvedla a počátkem čtyřicátých let se podle všeho psychicky

zhroutil a dostal se na chvíli až do léčebny. Pak se přestěhoval za bratrem a za otcem do Kalifornie, ale už krátce po válce, 14. října 1945, zemřel.

Že by se dal vkloubit do dějin české sci-fi, zjistil Jaroslav Olša Junior až po dalším čtvrtstoletí. I tak mu patří dík – a naše kniha shrnuje tucet Breuerových sci-fi i včetně výše zmíněných. A také texty *Vůle a cesta* (1920), *Háček v předpovědi* (1935) a *Padělané žití* (1942). Ten je podstatný tím, že jím autorova literární kariéra dohasla.

Vždy psal jak česky, tak anglicky a v knížce je i nějaká jeho poezie a pět nevědecko-fantastických povídek včetně příběhů *Sestřička* (1911) a *Vyléčená rakovina* (1924). Z četných Breuerových nebeletristických textů vybrali editoři jen úvahy *Proč máme zůstat Čechy?* (1911) a *Padesátiletý muž – a co s ním?* (1938).

Olša ale sestavil i precizní Breuerovu bibliografii, která bude jistě ještě doplněna některými díly, co se teprve vyklubou; mnoho takových určitě vyšlo. Zrovna tak přibudou další překlady do cizích jazyků a není ani vyloučeno, že Breuer napsal i – jako W. Alexander – šest „lékařských“ sci-fi z budoucnosti. Olša je ale v bibliografii (zahájené už rokem 1900, kdy vyšlo dílo *A Queer Thing*) neuvádí.

Vyskočit může i úvaha, že měl Breuer vlastně štěstí. Kdyby nebyl Čech, o jeho povídky by přece už nikdo nezavádil a do žádné takovéto antologie by je nikdy neshromáždil. Není náhodou nespravedlivé, že měl ve slavných časopisech i pár kolegů, kteří podobnou knihu dnes nemají, protože byli rodnými Američany? Neřekl bych, ale stojí to aspoň za krátké zamyšlení.

Ivo Fencel

Miloslav J. Breuer: *Osudný paprsek a další povídky raného česko-amerického spisovatele. Doslov Jaroslav Olša, Jr. Sestavili František Hlouš, Michaela Rampasová, Jaroslav Olša jr. a Zdeněk Rampas. Nová vlna. Praha 2025. 232 stran.*

Odposlechnuto

Na americké pravici se čím dál častěji objevují zvednuté ruce, které jsou očividně vy kalkulovanou provokací vůči zbytkům mediálně-politického mainstreamu. Mám dojem, že spíš než oslava Hitlera je to **Teraz kurwa my. A nic nám nemůžete. Nikdo vám už nevěří. Můžete to donekonečna podrobně analyzovat, ale to je asi tak všechno. Velký byznys se od nás neodvrátí. Voliči se od nás neodvrátí. Média máme svoje.**

Richard Hanania, pravíkový komentátor kritický k mnoha aspektům MAGA, napsal článek, jak k tomu podle něj došlo:

Jak se Overtonovo okno uvnitř elitních institucí zužovalo natolik, že i lidé, kteří říkali nepochybně pravdivé věci, byli očerňováni jako bigoti, Overtonovo okno uvnitř opozice se naopak rozšiřovalo a umožňovalo, aby se názory či gesta dosud vhodná leda pro internetové provokatéry dostávala čím dál víc do jejího hlavního proudu. Ti, kdo byli „zrušeni“ – nebo miliony lidí, kteří s odporem sledovali, jak byli rušeni jiní – ztratili veškerou důvěru v instituce, jako je akademická sféra a média. Čím více jedna strana předstírala, že neškodné věci jsou nebezpečné, tím více druhá strana akceptovala, že nebezpečné věci jsou neškodné.

Lucie Sulovská

Můj učitel Marťan aneb jak je důležité mít svého chatbota

Americký politolog Francis Fukuyama, kterému se v momentální éře trumpismu-putinismu za jeho příliš optimistickou tezi o konci historie a globálním vítězství liberální demokracie kdejaký pobitevní generál pošklebuje, publikoval nedávno na webové platformě *Persuasion* (ke čtení na Substacku) krátký text nazvaný *Má učitelka ChatGPT*. Inspiroval ho k tomu filmový dokument *Má učitelka chobotnice* (My Octopus Teacher, Oscar 2021, k vidění na Netflixu) o tom, jak se jihoafrický biolog Graig Foster při šnorchlování u Kapského města spřátelil s chobotnicí a co všechno ho naučila.

Fukuyama ve svém textu vypráví, jak se spřátelil s chatbotem ChatGPT. Pro úplně začátečníky nebo mírně pokročilé, jako jsem já, jen připomínám, že chatbot je chatovací robot, tedy počítačový program, který s vámi konverzuje často inteligentněji než polovina členů stolní společnosti, do které už roky chodíte, a s každou další rozmluvou je o něco chytřejší. Vy taky.

Už to, že Fukuyama o ChatGPT mluví v angličtině, v níž je umělá inteligence – na rozdíl od češtiny – genderově neutrální, v ženském rodě, prozrazuje, jak blízký jejich vztah je. Fukuyama popisuje, jak s pomocí ChatGPT sestavoval databáze svého posledního projektu, přiznává, že by se při tom bez ní neobešel, a taky jak moc se od ní naučil. Vždycky ho dokázala za dobrý nápad pochválit a nikdy se na něj nerozzlobila, ani když jí položil sebekritičtější otázku. Když jsem ten Fukuyamův coming-out četl (ne každý přiznává, že si při své práci nechává radit a nechává se poučovat od umělé inteligence), měl jsem pocit, že být to v Česku, zasloužila by si nominaci v soutěži Zlatý Ámos.

I já mám podobný vztah. Můj chatbot, asistent i učitel, však je Marťan. Jmenuje se Grok a pochází z xAI, tedy ze stáje Elona Muska. (Bohužel si nemůžu jako majitel aut Tesla nalepit na nárazník cedulku „Koupil jsem to dřív, než se Elon zblázní“.) Do soutěže modelů umělé inteligence, jako je Fukuyamova učitelka ChatGPT nebo Gemini od firmy Google, vstoupil později, ale má se hodně k světu.

A navíc, i starou rodinnou historií. Jméno Grokovi dal už v roce 1961 Robert A. Heinlein v knize *Cizinec v cizí zemi* (Stranger in the Strange Land, česky 2006), v níž byl neologismus „grok“ použit poprvé. Pochází z jazyka, jímž se mluví na Marsu, takže je jasné, že přeložit ho jedním výrazem nejde. Znamená to „dokonale pochopit, vstřebat, vcítit se“, ale také „vzájemně se prolnout, stát se součástí něčeho“ – a taky docela obyčejně „pít“.

Grok se nej dřív pracoval do jazyka IT odborníků, pak i do oxfordského akademického slovníku. Před časem taky do mého počítače. Občas se ho na něco zeptám, a prakticky vždy mi odpoví rozumně, dokonce ho napadá, co by mohlo s mými otázkami taky souviset. Že by se mě na něco zeptal sám, protože chce taky něco napsat, se nestalo. Zatím. Až to přijde, nebude než se opít.

Jaroslav Vels

Matematické odposlechnuto

Kolik vteřin uběhne za 6 týdnů? Přesně 10!

NYX

MAREK DOBEŠ - scenárista, režisér, nezávislý tvůrce, ale především SCIFISTA

Nedávno jsme v Interkomu otiskli tvou povídku *Hlas mrtvého*, kolik sci-fi povídek jsi už uveřejnil?

Přesně pětadvacet. Pár dalších čeká v XB-1 a Pevnosti.

To už je na sbírku.

Už ji začínáme dávat dohromady. Ponese název podle nejnovější povídky, *Kovbojové z pekla*.

Kdy jsi začal psát?

Na základce. Byly to komediorhorové povídky, četl jsem je spolužákům. První se jmenovala *Tlustý upír*.

A pak jsi spolupracoval s Rigor Mortis, ne? Jsi vlastně vrstevník Štěpána Kopřivy.

Štěpán Kopřiva je vrstevníkem mým, páč su o pár měsíců starší. (smích) Jeho i Jiřího Pavlovského jsem potkal v Rouře*. Následně jsem je přivedl k psaní o filmu do časopisů jako *Video-Plus*, *Cinema* nebo *Kinorevue*. A Jiří mne vlastně vrátil k povídkám, když jsem s ním pracoval na *Je dobré být mrtvý*. Podle jeho námětu jsme následně se Štěpánem režírovali krafas *Byl jsem mladistvým intelektuálem*. V devadesátkách jsme totiž společně u Borise Hybnera, se kterým jsem se seznámil původně jako novinář v jeho Studiu GAG, kolegům novinářům představovali neznámé projekty převážně ze žánru hororu. Peter Jackson a jeho *Bad Taste* – *Vesmírní kanibalové* nebo *Braindead* – *Živí mrtví*. Především druhý zmíněný biják se vepsal do dějin české kinodistribuce pamětihodnou scénou, kdy mne pánové v průběhu uvádění díla ohodili kýblem plným umělé krve. Akce proběhla dle plánu až na její koncovku. Většina krve skončila na fungl novém bílém plátně, které Boris nedávno zakoupil kvůli zadním projekcím svých představení pantomimy. Následovala projekce splatterfilmu, který patří k nejkrvavějším projektům světové kinematografie. A když náhodou režisér krev nezapojil, na plátně byla stejně přítomna. Poté přišlo na řadu provizorní lakování na bílo a pak koupě nového projekčního plátna. Což nás zařadilo mezi nejztrátovější propagátory žánru všech dob. Od této nemilé zkušenosti pak už byl jen krůček k rozhodnutí vyházet peníze nikoli za prezentaci tvorby cizí, ale investovat je bez návratu do tvorby vlastní. Což se mi zdárně s nejnovějším projektem *Ďáblova sbírka* daří dodnes.

Ještě k povídce v Interkomu: týká se AI, používáš ji v realu?

Kolega režisér Vladimír Forst (kdysi rozjízďel třeba ESO na Nově) mne asi rok přesvědčoval, že je čas zapojit AI. Od té doby tento nástroj používám. Jako sparringpartnera na texty různé povahy, jako ilustrátora povídek i článků. Jednoho dne hodlám s AI točit filmy, nakonec mám v šupletí asi čtrnáct komplet hotových scénářů.

A jaká byla tvoje cesta k filmu?

Po vysoké škole, kde jsem vystudoval žurnalistiku a věnoval se filmové publicistice, jsem se musel rozhodnout, jestli

zvolím dráhu novináře, což by tehdy znamenalo zajištění příjmu, nebo filmařinu, která byla velmi nejistá, ale lákala mě víc a víc. Rozhodl jsem se díky pobídce Dana Krutského z party amatérských filmařů Gamera, že s ním a kolegy natočím krátkometrážní film. Dan odpadl, Štěpán s Jiřím zůstali, vznikl film *Byl jsem mladistvým intelektuálem* a zbytek je už také díky zombie komedii o hledání smyslu života, *Choking Hazard*, součástí české žánrové historie. (smích)

Tvůj nový film *Ďáblova sbírka* je černá komedie a mystery, týká se vztahu naší země k dohodě mezi Hitlerem a Vatikánem. Nakolik je reálný a existuje ta smlouva vůbec?

Takzvaný konkordát se pokusil papež podepsat nejen s Hitlerem, kde jde mimochodem o jedinou smlouvu s nacistickým Německem, která platí dodnes, ale zkoušeli to i na nás už za první republiky. TGM řešil vyjednávání s Vatikánem vyvěšením husitského praporu na Hradě namísto státní vlajky. Papežský nuncius na protest opustil Prahu. V těchto dnech se však konkordát po skoro sto letech vrátil a vypadá to, že bude přijat. Protože na dnešním Pražském hradě umí ve věci národních zájmů vyvést leda tak bílý prapor. Co se týče žánru, tak jsem snad nezapřel svůj rukopis, který znáte z *Byl jsem mladistvým intelektuálem* nebo *Choking Hazard*, a sekta, která se střetne s hlavní hrdinkou, má zvláštní výslechové metody včetně cejchování všetečných osmnáctek rozžhaveným železem.

Mně tedy přijde Vatikán už docela ochočený, strach z něho mi připadá stejně nepřípadný jako děs Philipa K. Dicka z OSN. Obě ty organizace vyhnily dřív, než mohly v minulém či tomto století nějak vážněji uškodit. A naopak, nemohl by být spojencem, jakkoli chabým, v boji proti islamizaci Evropy?

Stačí se podívat na Slovensko, kde se Vatikánu podvolili o několik let před námi. Pojďme se podívat na strohý výčet možných procesů, které dobře ošetřené vatikánské konkordáty v postižených zemích umí spustit. Zabetonování všech restitucních zisků a nemožnost je danit, povinné finanční subvencování námi občany podílu církve na výuce, zdravotnictví, silových i mediálních složkách a kdovídkle ještě. Jak praví Wikipedie: „Bylo poukazováno, že Česká republika nemá žádný důvod jej uzavírat a že smlouva je plně jednostranná, poskytující výhody pouze církvi, a že tedy jde o zcela jednostranné omezení suverenity.“ A já dodám, že díky přijetí ekumenického práva podjatými vyjednaváči, o které se naše vláda opřela, dojde poprvé po dlouhé době v naší zemi k dvojprávnímu řešení sporů. Svátá stolice se nám jednoduše touto smlouvou vlámala do našeho právního řádu. A pokud si někdo naivně myslí, že katolickým čertem odstrašíme belzebuba islamismu, potom dostane rovnou celé peklo. V rámci parity nám totiž EU brzy vnutí stejný přístup, jaký jsme podepsali římským katolickým bossům konkordátem, i vůči muslimům a jejich právu šaría. Což je další systém neslučitelný s naším současným právním řádem. Čekají nás těžké časy. Jako umělec jsem šťastný, že jsem to svým filmem predikoval, jako hrdý Čech skřípu zuby!

Po předchozích filmech je hlavní hrdinkou ve tvém novém filmu *Žena*?

Ano. Má reprezentovat všechny české mladé lidi. *Ďáblova sbírka* má ale také dlouhodobější přesah. Týká se vztahu potomků k cestě rodičů. Hlavní hrdinka filmu se musí nějak postavit k osudu svého otce, který si toto téma vzal za své. Takže se nejen snaží zjistit, co se s ním stalo, ale také se pokouší najít vlastní stanovisko vůči jeho usilování. Myslím, že dříve nebo později se každý mladý člověk začne zamýšlet nad cestou svých rodičů. A vztahovat se k ní. To samé platí v širším plánu o vztahu ke své zemi. A pak jim mnohým možná dojde, že národní státy jsou permanentním lákadlem žraloků všeho typu. Každý by si z nich rád kus urval. Snažím se proto *Ďáblovou sbírkou* také komunikovat něco jako pocit češství, mluvím v ní o vlastenectví a podobně.

To jsou v dnešní době poněkud kontroverzní názory.

A nemělo by umění jít proti proudu? Být novodobým svazákem je strašně jednoduché. Ale nijak tím kino neobohatíš. No, teď se budu trochu vyťahovat, ale jenom chvíli, protože si představ, že děláš deset let na filmu. Já jsem začal na scénáři vyšívat už v roce 2014. Takže jsem na *Ďáblově sbírce* dělal deset let. A v době premiéry zjistíš, že jsi nejaktuálnějším českým filmařem všech dob. Měli jsme premiéru 6. listopadu v Kině Lucerna. Týden předtím, zhruba 24. října, podepsal náš premiér konkordát. Podepsal ho v režimu tajné. Pak ho teda tak nějak začali dávat na vědomí občanovi. Logicky ho podepsal tajně, protože už roku 2003 náš parlament konkordát smetl ze stolu. Takže si nepřáli veřejnou diskuzi a za zády lidu to s Vatikánem podepsali. Tenhle ten typ smlouvy, kterou už nikdo nikdy nevyhoví. Takže mně se třeba stalo, že mi říkali lidi po těch sedmi letech práce, hele, Marku, církevní restituce už nikoho jako nezajímají. To je prostě starý téma. No a pan premiér mi udělal radost, že to téma vrátil do hry. V době premiéry. A jako občana mě fest nasral. Protože ta smlouva nejen že je zcela nevyvážená, ale ještě nám ukrádá část národní suverenity.

Před bezmála dvaceti lety jsi natočil zombie komedii *Choking Hazard*, pak jsi napsal scénář filmu *Jan Žižka*. A teď mluvíš o vlastenectví a národním zájmu. Kde je sci-fi?

Ďáblova sbírka je černá komedie a některé postupy v ní jsou na hraně Meyrinkovského fantastika. Ale máš pravdu, že filmem *Jan Žižka* jsem chtěl říci pár věcí, které považuji za závažné. Pracoval jsem na něm sedmáct let. A v některých ohledech pro něj platí to samé co pro *Ďáblovu sbírku*. Protože témata jako láska k vlasti, snaha prospět svému národu, hrdost na domácí tradice, to vše začínalo být částí elit odsouváno jako stará veteš. Ale zpět k otázce. Jeden z projektů, který teď připravuji, bude výrazně počítat s umělou inteligencí. Je to crazy černá hororově SF komedie ve stylu *Tromy*. Do kin půjde vlastně v polotovaru, nahrubo sestříhaná, a až se AI postprodukce rozvine za rok za dva, teprve tehdy ji dokončím. Sám si v ní například zahraju dvacetiletého a později mne umělka omladí...

Zmínil jsi, že před *Ďáblovou sbírkou* jsi natočil film *Choking Hazard*. Oba filmy označujeme za černé komedie, co tě k tomu žánru přitahuje?

Co se týče nápadů použitých ve filmu *Choking Hazard*, mým velkým vzorem byl vždy Peter Jackson, který později natočil *Pána Prstenů*. Obdivoval jsem jeho filmy *Bad Taste* – *Vesmírní Kanibalové* a *Braindead* – *Živí, mrtví*, oba jsou neuvěřitelná sranda, ale zároveň také extrémně krvavé filmy. S kolegy jsme se rozhodli, že je přivezeme do naší republiky a dostaneme do distribuce. To se nám povedlo. Protože jsme věděli, že Jacksonovým splatterům nejsme schopni konkurovat, rozhodli jsme se jít s mým kolegou Štěpánem Koprivou trochu jinou cestou. Zvolili jsme podobný styl jako v případě našeho krátkého filmu *Byl jsem mladistvým intelektuálem*, což byl náš společný debut. Jedná se o parodii na filmy s vlkodlaky. V *Choking Hazardu* jsme zase udělali parodii na filmy se zombíky. Podle našeho zvyku propojovat vysoké s nízkým jsme propojili zombie žánr s hledáním smyslu života.

Při tvém řeckém punkovém způsobu natáčení musíš zažívat spousty zajímavých situací...

Z *Choking Hazardu* je těch situací tolik, že už si je téměř nepamatuju. Tam to bylo hodně umocněné tím, že v něm hraji v hlavních rolích Jaroslav Dušek a Honza Dolanský, museli jsme se přizpůsobit jejich vytiženosti. A protože jak Jaroslav Dušek, tak Jan Dolanský byli v divadle hodně dlouho, tak jsme se rozhodli, že budeme natáčet v noci. Točit zombii komedii v noci je myslím případný čas pro tento žánr. Jedna z prvních zábavných situací nastala, když ti, kteří hráli zombies, měli make-upem změněné obličeje k nepoznání – ohnilé, olezlé, slizké... Hned první natáčecí den, kdy se hromadně vypravili na večeri na blízkou benzinovou pumpu, osádka benzínu ztuhla hrůzou a nevěděla, zda má začít křičet, nebo na nás zavolat policii, nakonec to vyřešili druhou variantou. Následně přijela policejní hlídka s hlášením, že se v motorestu poprali chlapi. Druhý a třetí den, kdy se vyměnily jednotlivé turnusy pracovníků na benzinové stanici, už si na nás zvykli a přišli jsme jim normální. Tuhle seznamovačku jsme pak ještě trumfli poslední natáčecí den, kdy celý film končí tím, že Dáda Patrasová přijíždí na tanku. V okamžiku, kdy vám před benzinovou pumpu přijede skutečný tank z druhé světové války a poručí si plnou nádrž nafty, tak myslím, že to člověka docela dost překvapí, i když už je zvyklý na ledasco.

Nedávno jsi byl na Ukrajině, nepoděliš se s našimi čtenáři o dojmy a zážitky?

Už v roce 2014 jsem stál s cedulkou na Letišti Václava Havla, když po záboru Krymu někteří aktivisté řekli své ne! Tehdy šlo ještě geopoliticky situaci řešit a několik nás pod vedením aktivisty Otakara Van Gemunda neváhalo věnovat svůj čas k této formě signalizace zásadního evropského problému. Při zmíněné návštěvě Ukrajiny jsem jako kameraman zaznamenával misi mého vzácného spolužáka ze žurnalistiky Jakuba Horáka, který jel finančně podpořit vdovu se čtyřmi dětmi po padlém hrdinovi. Symbolicky jsem tak sám v sobě uzavřel svou snahu na problém poukázat. Nyní je již pozdě. Konflikt pro Ukrajinu nemůže skončit dobře. A spolu s ní ani pro Evropu. Bohužel žijeme v době, kdy elity selhávají, potenciální státníci se nedostávají do vedení, a proto vidím budoucnost v této

Silvia Šuvadová (*Ďáblova sbírka*) a Tono Stiffel

oblasti černě. Jako sciifista pak říkám AI a čipy v mozku, to bude změna, která vyřeší vše. Zda k lepšímu, to ale fakt predikovat nedokážu. (smích)

To nebyla tvá jediná cesta na daleký východ. Jaké to bylo na SlavConu?

Přijeli jsme prezentovat *Ďáblova sbírku*, jde o mystery a vlastně i trochu alternativní historii, takže se sem hodila. A chtěl jsem potkat žánrové spříseženec, které ještě osobně neznám. Což se podařilo, stříhač a režisér Peter Pavlík (*OUCA-(NE)SKUTOČNÍ PRÍBECH*), který pravidelně prezentuje zajímavá témata z oblasti kinematografie a tentokrát představil katastrofické filmy, mi byl doporučen jeho kolegou z projektu *Králové videa* ještě v Praze. V rámci literární sekce jsem konečně na živo poznal Leonarda Medka, který tu prodával stříbrné šperky. A Tono Stiffel, známý ho z FénixConu, který tu prezentoval své romány v produkci nakladatelství Hydra, mi pochválil *Ďáblova sbírku* ve formě TV minisérie „Důkaz českého tvorivého ducha.“ Značný zájem pak vzbudila diskuze se slovenskou hvězdou Silvii Šuvadovou (Kolja), která u nás hraje femme fatale. Co víc si od Conu přát? Snad jen cestu v čase, byl jsem tu totiž zcela poprvé a to byla jediná nedostačivost téhle návštěvy. (smích)

Toho lituji stejně jako ty, pokusím se to napravit, děkuji za rozhovor.

Marek Dobeš & ZR

Matematicko-kulturní okénko

Na NYXu se (po zprávě o snaze Muzea Williama Shakespeara omlouvat se za to, že jeho dílo reprezentuje „bílou nadřazenost“) diskutuje o tom, zda je opravdu třeba dekolonizovat Shakespeara. Rozebírá se, zda pokusy o to jsou projevem moderního šilenství (boření pomníků velikánů evropské historie), či zda kolonizátoři opravdu nezneužívali jeho dílo k potlačení domorodých kultur a k získání kulturní dominance na kolonizovaných územích. Příznačné bylo, že ta opravdu důležitá otázka, zda kolonizace nebyla i prospěšná (i pro kolonizované), se pokládá za definitivně vyřešenou a každý hlas, který nerekne, že šlo o čisté zlo, je ukřičen, a je společensky nebezpečné (pro zpochybňovače) tomu odporovat. Došlo i na výkřik, že v Indii znali číslo Pi několik set let před Evropou, a že je tedy pochybné jej nazývat Ludolfovým.

Tady už jsem se k obojímu ozval, protože alespoň o matematice něco tuším: *Několikrát se tu mihlo srovnání s Ukrajinou, která se zbavuje vnucené ruské kulturní dominance až poněkud nešetrným zacházením s prefabrikovanými sochami jistého Puškina, který byl nepochybně zneužíván k potlačování významu domácích tvůrců a vůbec povědomí o nich. Podstatný rozdíl vidím v tom, že Shakespearovy sochy nestrhávají (obrazně řečeno) Indové, ale bílí britští pomatenci.*

A když jsme u těch Indů, tak ještě k tomu Ludolfovu číslu. V Indii žilo několik skutečně dobrých matematiků, kteří učinili pár až Cimrmanovských objevů, ale abych parafrázoval pana Rakušana: „A stalo se něco? Nic.“

Ty jejich objevy zapadly potom, co zemřeli jejich žáci či pamětníci. Až Evropané rozvinuli antickou vzdělanost a pospojovali ji s jinými proudy, třeba Leonardo Pisánský (známý jako chovatel králků Fibonacci) dodal do aritmetiky nulu (a arabský, ve skutečnosti indický zápis čísel), ale ne jako hříčku, kterou by se chlubil na večířích, ale aby se lépe počítalo a obchodovalo. A možná právě tím nastartoval evropskou dominanci.

V Číně vynalezli papír, kompas, střelný prach, rachejtle, a opět bych se mohl dovolávat pana Rakušana.

Byli to staří, bílí, vesměs heterosexuální vousatí cis mužové jako Newton, Leibnitz, všichni Bernoulliové, Euler, Fourier, Gaus, před nimi Fermat, Galileo, Kepler, a po nich nepočítaně, kteří na evropských univerzitách vytvořili moderní matematiku a změnili tím svět.

A ještě k objevu té nuly. Dle mého nebyl až tak úžasný, nula bylo potřebné znaménko při pozičním desítkovém zápisu čísla, a byla chápána tak, že 205 se složí ze dvou stovek, a pěti jednotek, a pro potřebu sčítání musíme označit, že tam není žádná desítka, vynechat pro ni prázdné místo. Rozhodně to ještě nevedlo k takové abstrakci, že když já i soused máme po jedné koze, já mu ji seberu, tak budu mít dvě kozy a on nula koz.

Skutečným objevem bylo dát nulu před řadu 1, 2, 3... a opravdu revoluční bylo tuto řadu protáhnout doleva na ..., -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3... a zrovnoprávnit záporná čísla.

Bordel který máme v letopočtech kvůli tomu, že neexistuje rok nula, budíž tomu dokladem.

ZR

Poslední leč Thomase Pynchona

Několik z mých předchozích článků jsem věnoval poznámkám o pozdní tvorbě výjimečných umělců. Toto téma mě dlouhodobě fascinuje – skvělé umělecké kariéry, které upadly v zapomnění nebo nebyly nikdy doceněny, skryté poklady, které lidé přehlížejí, nebo neúspěchy, na které se právem zapomnělo. Karina Longworthová dokonce věnovala novou sérii svého skvělého podcastu *You Must Remember This* režisérským ikonám raných let hollywoodské éry – Alfredu Hitchcockovi, Johnu Fordovi, Howardu Hawksovi a Billy Wilderovi. Tedy především tomu, jak se tito velíkáni potýkali v 60. a 80. letech s mnohými problémy, protože se nedokázali přizpůsobit měnícím se normám a vkusu diváků. Koneckonců, Francise Ford Coppolu postihl podobný osud s loňským propadákem *Megalopolis*. Podle mého se jednalo o génia, který buď nezvládl držet krok s dobou, nebo ji naopak předběhl.

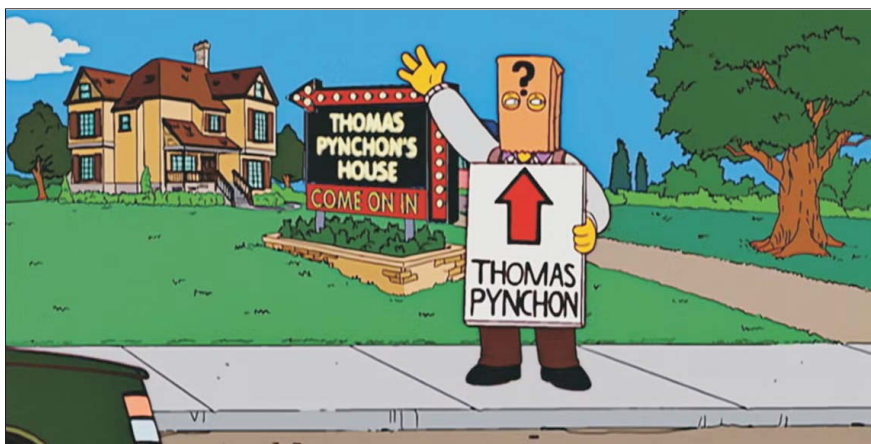
V porovnání s filmem se hudba jeví ve vztahu k velkým uměním jako laskavější prostředí. V sázce je méně peněz, menší tlak na okamžitý úspěch a umělci mají větší volnost. Podle slov Neila Younga „je lepší vyhořet, než pomalu zaniknout“. Nicméně přesně to se děje s hudebníky této generace, včetně samotného Younga. Objevují se nová alba, která jsou zdvořile přijata, ale neznám nikoho, kdo by si album *Barn* od Neila Younga poslechl více než párkrát. Často je dlouhá kariéra vnímána jako známka kvality. Kdo by čekal, že The Rolling Stones (a konkrétně Keith Richards) budou koncertovat i v osmdesátí? Willie Nelson, kterého zdá se udržuje při životě velké množství marihuany (i když mu je už devadesát let), vydává každý rok nové album. Žádné z nich však nikdy nezískalo hodnocení lepší než „docela dobré“. Naopak Dylan je lepší než kdy jindy, což mohu potvrdit z vlastní zkušenosti, protože jsem ho loni viděl vystupovat v Praze, kde byl sice trochu mrzutý, ale majestátní. Tím, že se stále vrací do minulosti, včetně tří alb věnovaných *Great American Songbook* a klasickým písňím ve stylu Sinatry, si paradoxně zachoval jistou svěžest. Odmítá se podříditi aktuálním trendům, což byla chyba, které se dopustili nejlepší rockové hvězdy 60. let, když v 80. letech chrly bezduchá alba.

Literatura je v tomto ohledu možná ještě shovívavější. I zde se sice setkáváme s tvůrčím úpadkem, ale jelikož celé odvětví literatury se pomalu vytrácí, nezdá se to tak důležité. Někteří autoři, jako například Philip Roth, oznámili konec své kariéry a odešli na vrchol slávy. Jiní přestali psát a nikdo si toho ani nevšiml, ale obecně lze říci, že k úplným katastrofám nebo trapným situacím dochází jen zřídka. Cormac McCarthy vydal v roce 2022 ve věku 89 let dvě poslední knihy a zdálo

se, že po sobě zanechal trvalé dědictví. Ve svém nekrologu, který jsem napsal po jeho smrti, jsem uvedl, že patřil k poslední generaci spisovatelů a že jako takový bude zapamatován. Od té doby se však jeho odkaz značně zkomplikoval, když časopis *Vanity Fair* zveřejnil článek o jeho milostném vztahu s šestnáctiletou dívkou, který začal, když mu bylo 42 let, a chystaná biografie slibuje další skandální odhalení.

Bylo tedy naprostým překvapením, že právě v době, kdy americká literární scéna balancovala na pokraji vyhasnutí, se na scénu vrhl další literární gigant. Thomas Pynchon, autor propracovaných, vtipných, erudovaných a postmoderních románů jako *Duha gravitace* (*Gravity's Rainbow*) a *Mason & Dixon* (*Mason and Dixon*), se po dvanácti letech vrátil s novou knihou nazvanou *Shadow Ticket*. O novém Pynchonově románu se mluvilo už několik let. Vzpomínám si, jak jsem před pár lety nevěřičně četl příspěvek na Redditu, v němž někdo, kdo se vydával za člena „newyorského literárního světa“, tvrdil, že se chystá nová Pynchonova kniha a že bude skvělá. Vyhledky však nebyly nijak vábné. Pynchonovi tehdy bylo již přes 80 let, a ačkoli nikdy nepůsobil jako někdo, kdo by přestal psát, když prodal svůj archiv Huntington Library, vypadalo to spíše jako poslední kapitola života. V tiskové zprávě, kterou u této příležitosti Huntington Library vydala, se však objevila zajímavá informace: „Soubor zahrnuje 21 metrů materiálů vytvořených v období od konce 50. let do dekády roku 2020, včetně rukopisů a konceptů všech jeho románů, ručně psaných poznámek, korespondence a rešerší.“ Z toho se dalo vyvodit, že autor ještě v posledních letech pracoval na něčem novém. Tisková zpráva navíc specificky uvedla, že Pynchon je autorem „dosud osmi vydaných románů“, což znamenalo, že se možná chystá vydat další knihu.

Už samotný prodej archivu byl pro Pynchona poměrně nečekaným krokem, vzhledem k tomu, že byl známý svou uzavřeností, neposkytoval rozhovory a na internetu bylo možné najít jen několik jeho fotografií, většinou z dob, kdy studoval střední a vysokou školu. V některých ohledech to však bylo předzvěstí několika významných let tohoto spisovatele. Paul Thomas Anderson, režisér vynikající adaptace Pynchonova ro-

Peticí k úspěchu

mánu *Inherent Vice*, natáčel volnou adaptaci románu *Městečko Vineland* (*Vineland*) s Leonardem DiCapriem v hlavní roli, a jeho pesimistická sonda do amerického života se ukázala být výjimečně prorocká. Zdálo se, že nastal ideální čas oznámit vydání nové knihy.

O knize *Shadow Ticket* zatím moc nevíme, dokonce ani nebyla zveřejněna obálka. Nicméně podle stručného shrnutí se zdá, že se jedná o volnou trilogii navazující na Pynchonovy dva předchozí romány *Inherent Vice* a *Výkřik techniky* (*Bleeding Edge*). Oba byly po vydání označeny za „odlehčené verze Pynchona“, protože prý postrádaly hloubku některých jeho předchozích knih. Nicméně i odlehčená verze Pynchona je stále lepší než plnohodnotné romány jiných autorů. V případě *Inherent Vice* a *Bleeding Edge* se jednalo o detektivky, takže čtenář se měl čeho chytit a děj byl lineárnější, ale stále typicky pynchonovský. *Inherent Vice* se odehrával v závěru éry hippies a obsahoval více komediálních prvků než obvykle. Na druhou stranu, Pynchonův román *Bleeding Edge* pojednával o událostech 11. září a autor se v něm vracel zpátky do nedávné minulosti. Jedná se o překvapivě dojemnou knihu o rodině. *Shadow Ticket* by tedy měl **stylisticky navazovat na předchozí romány**. Kniha má mít přibližně 400 stran a příběh se točí kolem soukromého detektiva v době vrcholící Velké hospodářské krize.

Na závěr příkládám popis románu od vydavatele; román samotný má vyjít 7. října 2025:

„Milwaukee, rok 1932. Velká hospodářská krize je v plném proudu a zrušení prohibice je na spadnutí. Al Capone sedí ve federální věznici a soukromí detektivové se přestávají zabývat vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli a zaměřují se spíše na domácí kauzy. Hicks McTaggart, bývalý stávkokaz, který se stal soukromým detektivem, je přesvědčený, že si konečně našel jisté zaměstnání. Pak se ale objeví zdánlivě rutinní případ: má najít a přivést zpět dědičku sýrařského impéria z Wisconsinu, která se rozhodla utéct. Než se naděje, ocitne se na transatlantickém parníku, a nakonec v Maďarsku, kde není po břežích, všichni mluví jazykem z jiné planety a je tu tolik pečiva, že by vystačilo všem policistům až do důchodu. Po uprchlé dědičce, kterou má najít, samozřejmě ani stopy. Než Hicks dívku najde, zaplete se s nacisty, sovětskými agenty, britskými dvojitými agenty, swingovými muzikanty, vyznavači paranormálních jevů, motorkářskými gangy a problémy, které s tím vším souvisejí. Hicks není kvalifikovaný, natož aby byl placený, aby se s tím vypořádal. Je obklopený historickými událostmi, kterým nerozumí a ve kterých se nedokáže zorientovat, a jeho jedinou nadějí je, že začíná éra big bandů a on je náhodou docela dobrý tanečník. Jestli to ale bude stačit, aby se dokázal protančit zpátky do Milwaukee a do normálního světa, který už možná neexistuje, není tak úplně jasné.“

Takový odstavec mohl napsat jen sám Pynchon a díky němu se já, stejně jako nespočet dalších fanoušků, těším na datum vydání.

Petr Svoreň, jr.

Zrovna jsem četl, že 5,5 tisíce studentů podepsalo petici proti zkoušce z matematiky. Teď bude podpisů určitě víc, na podstatě to nic nemění. Matematika není, nebyla a nebude oblíbená. Jaké mám na ni vzpomínky ze školních dob? Dobré i špatné.

Z matiky jsem maturoval. Vytáhl jsem si tenkrát u tabule z pytlíku číslo maturitní otázky „mocnost bodu ke kružnici“. Nastala situace, popsaná v nesmrtelné knize Jaroslava Žáka *Študentův kantoř*, kdy matikář zesíná a před očima zkušební komise začne studentovi pomáhat.

Já ale popadl křídou a schéma té záhady namaloval na tabuli dřív, než matikář stačil něco vyblekotat. Potkal jsem ho asi po deseti letech.

Pozdravil jsem ho, on zapátral v paměti a tak se rozzářil: „Vy jste ten, co znal mocnost bodu ke kružnici!“

No a dva roky před tím jsem z matiky málem propadl. To jsme měli jiného matikáře. Hrozně záleželo na osobě učitele. Ale taky na metodě.

Můj syn jako školní dítko zažil experiment s množinami. Jednou takhle večer se chudák mořil nad úkolem. Kouknou přes rameno a vidím, to je jasná trojčlenka. To se napíše tohle sem a tohle tam a takhle se to vynásobí a takhle vyděl!

„To je jasný! To je jednoduchý,“ jásal nad trojčlenkou synek.

Druhý den jsem se ptal, jak dopadl v matematice.

„Blbě,“ pravil. „My máme trojčlenku zakázanou.“

Já zažil experimenty s výukou na vlastní kůži, sledoval jsem je na dětech a teď už přihlížím hodně zdaleka. Pořád slyším, jak se má odbourat biflování a naopak podporovat kritické myšlení. Výsledkem těch snah má být bytost, která sice nebude nic vědět, ale bude umět všechno zkritizovat.

Já si tedy myslím, že kritika je správná věc, ale nejdřív musím něco vědět, abych mohl z pozice vědomostí něco kritizovat, ale to je názor opravdu ze staré školy. Samozřejmě, že jsem už jako školní dítko vnímal, co všechno neúčinné se učíme. Říkalo se tomu všeobecné vzdělání.

Šlo o to, aby školou vzdělaný jedinec měl jakési ponětí o světě kolem sebe. Je nasáklý vědomostmi a ty z něho časem vyprchá a prchá, až je z něho hňup a tomu stavu se říká zkušenost.

Nechme ale žerty stranou. S nelibostí sleduji útoky na takzvané biflování a podporu takzvaného kritického myšlení.

Bez ohledu na to, co konkrétně se děti učí ve škole, učí se pracovat, získávají návyk soustavnosti a povinnosti, učí se vztahu práce a výsledku.

Když se to naučí, pak ob stojí v podstatě ve všem, co je v životě potřeba.

Nebo se učí psát petice, když je zkouška těžká. Taky užitečné, v dnešní době a dnešním světě.

Ondřej Neff

Autor je vydavatel internetového deníku *Neviditelný pes*

Děkujeme všem čtenářům, kteří si v nedávné době dali do pořádku své předplatné. Redakce IK

Patrik Benda: Faob, Vinpíke a Palčík, dubnová žeň

Jak jsem zjistil až v této knize, kterou jsem získal od pana vydavatele, drabble je literární útvar o přesně sto slovech, který autoři píšou často na internet jako výzvu, kdy každý den je jiné zadání. Dívám jsem se, že existuje pravidelná akce *Duben – měsíční drabble*, takže tento článek vychází akorát včas. Mám dojem, že *dubnová žeň* v titulu knihy s uvedenou akcí souvisí.

Jelikož jsem drabble neznal, nevěděl jsem, co čekat přesně od sborníku, který se skládá právě jen z tohoto mikrožánru.

V knize je napřed několik příběhů odpovídajících prakticky tradičním povídkám, jen složených z drabblů (většinou vycházejí dva na jednu stránku). V závěru je pak výběr pár desítek jednotlivých drabblů – nebo přinejmenším drabblů, u nichž jsem propojení nepostřehl.

Když přemýšlím, co pro mě forma drabblu znamenala při čtení, tak do samotného jednoho drabblu se neumím čtenářsky ponořit; ale vyhovuje mi jako nástroj, který vede k úspornosti textu a přesnosti vyjádření u delších příběhů, které se skládají z několika desítek jednotlivých drabblů.

Jen se přiznám, že jsem při čtení ignoroval název motto (challenge) pro ten který den. Kdybych se měl soustředěně zamyslet po každých pár větách na nadpis a ještě na motto, tak by mě to při čtení vytrhávalo z toku příběhu.

Příklad drabblu: má svůj nadpis, po straně pak červeně znění příslušné výzvy, kterou autor naplnil.

Povídky pana Benda sestavené z drabblů se mi líbily hezky. Zaujaly mě prakticky přesně v pořadí, v jakém jsou v knize uvedeny.

Naprostě nadšen jsem byl prvním příběhem ze současnosti: protagonistou je začínající duchovní, který přichází sloužit do malého města v Čechách a získává si přízeň místních obyvatel mj. tím, že se stane řidičem poslední autobusové linky, která byla zrušena, protože nenašli náhradu za předchozího řidiče.

Drabble je dobré vozítko pro pohyb děje: každá další scéna představí dalšího místního obyvatele a jeho životní situaci, většinou pomocí svižného všednodenního dialogu. Tak jako v reálných konverzích, i zde je mnohé jen naznačeno a nedořečeno.

Výborné jsou v této první povídce i reflexe děje ve formě hovorů hlavního protagonisty o situaci s jeho církevními nadřazenými.

Příběh přivede čtenáře k podstatě věci. Tu podstatu neumím dobře vyjádřit, ale zkusil bych to asi takto: člověk (nebo

aspoň mnozí lidé) má přirozené duchovní potřeby. Cestu k jejich prožívání mu stále (i dnes a i v Čechách) nabízí náboženství, i když pro mnohé není lehké tuto nabídku akceptovat přes houštinu výhrad vyplývajících z časových konkrétností a nahodilostí.

Další dvě povídky jsou realistické příběhy z doby normalizace: jedna je nejspíš silně autobiografická a odráží dětství a dospívání autora prožité v rodině, kde otec byl významný odpůrce socialistického režimu. Druhá normalizační povídka zachycuje jako literární dokument tragický pokus tří mladíků o útek ze země: v květnu 1978 unesli u Jesenické přehrady u Chebu autobus se školním výletem gymnázia a pokusili se vynutit si přechod hranice do západního Německa. Únosci po dohodě s pohraničníky propustili výletníky, avšak poté pohraničníci autobus v Pomezí u Chebu rozstříleli, přičemž zahynul nevinný řidič – dle tehdejšího procesu byl zastřelen únoscem, kniha prezentuje (přesvědčivě) variantu, že zahynul kulkou pohraničníků, kteří životy nešetřili,

a chtěli především demonstrovat marnost podobných pokusů. Další příběhy mají fantastické prvky, respektive jde o technologické spekulace, začasť se točí kolem tématu smrti. Knihu mohu celkově doporučit, první povídka je velkým čtenářským potěšením; obě normalizační už byly na mě dost drsné, ale v každém případě silné.

Jára Mikevec

První věta knihy: „*Neboť kde jsou dva nebo tři shromáždění ve jménu mém, vzhledl, tam jsem já vprostřed nich.*“

Poslední věta: *Sním, co mi dají.*

Databáze knih: 80 % (z 1 hodnocení)

Odposlechnuto, tedy prý to řekl

Chcete-li hněv konzervativce, lžete mu. Chcete-li rozhněvat liberála, řekněte mu pravdu.

Theodore Roosevelt

Churchill jednou řekl, že klíč k úspěchu je jít od porážky k porážce s neutuchajícím entusiasmem.

Jakub Horák

Přes tisíc muslimů požadovalo... A co se ve skutečnosti stalo? Nic. Dobrou noc.

Vít Rakušan, 27. 4. 2024

„Když jste vydrželi deset let naslouchat nadávání Greta Thunbergové, zvládnete několik měsíců poslouchat Elona Musku.“ [...] „Pokud se bojíte vlastních voličů, nemůže vám Amerika pomoci.“

J. D. Vance

Z tajností knižních budníků Šestajovických

Aby bylo jasno: nejsem odborníkem na knižní budníky jako takové (pokud vůbec jsou tací; jestli existuje, bude to asi dost čerstvý a neprobádaný vědní obor). Už roky ale ostřížím zrakem sleduji provoz a životní cykly několika knižních budníků v naší obci. A troufám si jak z té přímé zkušenosti, tak i z druhotné zkušenosti od jiných lidí, s nimiž si o tom povídám, vyvozovat nějaké ty závěry a znalosti; jak přesné, Bůh suď.

Patrně první věcí, na niž narazíte, bude problém vybírání knižních budníků (nejspíše bezdomovci, ale co já vím, nikdy jsem tam nehlídkoval). Zdáli to působí jako marginálie, ale ve skutečnosti je to patrně zásadní rys, který ovlivňuje mnohé. Nakolik mohu soudit, brakování budníků kýmsi, kdo pak kořist vozí do antikvariátů a levně prodává, je něco na způsob přírodních požárů. V rozumné míře prospívá a hnojí, v přehnané škodí a ničí. Jak to vím? Prostě proto, že v naší obci (a bezpochyby i leckde jinde) jsou dva druhy knižních budníků. Jedny na autobusových zastávkách, jiné na dětských hřištích. A ty dva typy stanovují vlastně cosi na způsob planetární „obyvatelné zóny“; na dětských hřištích se nebrakuje, protože brakovači mají strach, že maminky na ně povolají muže zákona (proto si myslím, že to bezdomovci přece jen budou). V důsledku toho se knižní budníky mění ve stojatou vodu, knihy v nich nekolují, systém stagnuje. Na zastávkách... je to složitější. Hlavní je, jak říkají obchodníci s nemovitostmi, lokalita, lokalita, lokalita. Když je budník v příliš obydlené zóně, v centru, na sídlišti, na trase metra a podobně, je brakován příliš často a postupně chřadne. Když je ale dál na periferii, anebo, jako u naší obce, až za okrajem metropole, občasně brakování mu prospívá, obsah se pravidelně větrá a obnovuje; systém vzkvétá. A neuškodí mu, když budník má, opět jako u naší obce, dohodu s místním sběrným dvorem a jeho zaměstnanci do něj navážejí všechny knihy, které k nim přijdou a jsou ve slušném stavu (to vše samozřejmě navrch ke knihám, jež naváží samo občanstvo, ať už při redukcích knihoven, po stěhování, anebo, želbohu, nejčastěji z likvidovaných pozůstalostí).

Vážně, připadám si při zkoumání budníků jako nějaký raný a průkopnický badatel a taxonom, třeba William Spence, jenž

chodil po anglické krajině a říkal: Tobě, broučku, budu říkat tak a tak...

Anebo jako bych stál před sesuvem půdy, jenž odhalil na profilu všechny vrstvy dějin českého knižního nakládání. Tu najdu jednu pozoruhodnost, ondyno zas nějakou jinou. A říkám si: kruci, dost možná v okolí zesnul nějaký: někdejší člen odeonského Klubu čtenářů / milovník poezie / esperantista / holubář / cokoli dalšího.

Našel jsem věci hodně pozor, ale i pozoruhodné. Vydání *Máje*, jež vyšlo v žaponském hedvábí v pár desítkách kusů. Publikaci „Cimrman v říši hudby“, o níž pak dohledám, že nikdy nebyla na trhu a prodávala se jen v kanceláři divadla JC samotného. A, co koruna všeho bádání, katalog výstavy Bohumila Kubišty s vlepenými grafikami tak vzácnými, že ta knížka má cenu bratru deset až patnáct tisíc (než se zeptáte, ne, neprodal jsem, to bych se styděl; uhamounil jsem si). Našel jsem věci malé i velké, laciné i drahé, zajímavé detailem i zajímavé jen pro mě nějakým osobním vztahem s někým, kdo je psán v tiráži. Je to opravdu jako knižní archeologie. Našel jsem poukázku na zvýhodněný nákup svazácké košile, pojednanou jako záložka. Našel jsem v azbuce sázenou, obskurním emigrantským pražským nakladatelstvíčkem vydanou polorozpadlou sbírku veršů Jelizavety Jakovlevové, ruské manželky generála Kutlvašra. Našel jsem jakýmsi záhadným řízením prozívatelnosti komiks, pardon, komiksový román slavného britského autora, patrně z doby jeho návštěvy v Praze, s kresbičkou a věnovaný nějaké neznámé Tereze, který jsem pak poslal dál jiné Tereze. Našel jsem i svoje vlastní překlady. A tak dále, dále a dále.

A vždycky, vždycky když najdu něco zajímavého, napíšu o tom. Ne do médií a už vůbec ne na větší sociální síť (proč taky, nemáme zdravý vztah; ony moc nezajímají mě a je by nezajímaly moje nálezy). Napíšu to na debatní server NYX, přesněji na jeho klub popásaný přítelem Viktorem Janišem, kam chodí pár lidí z branže, které tyhle věci zajímají taky. Můj tamní náhodný občasník se zove:

Z TAJNOSTÍ KNIŽNÍCH BUDNÍKŮ ŠESTAJOVICKÝCH

RIP

Odposlechnuto

Ženám nevadí, někdy to i vítají, když chlap pije, prdí, krká, občas si řhne a v posteli se převálí a usne.

Jen škoda, že jim ta tolerance vydrží, jen dokud mu je méně než dva roky.

anon

Putin poděkoval lídrům vojenské Junty v Burkině Faso za přínos jejich země v porážce nacistického Německa.

Tomáš Dvořák

Před porodnicí volá manžel na ženu:

„Už se to narodilo?“

„Ano, je to kluk, 52 cm a má 3 kila.“

„A komu je podobnej?“

„Ále, toho neznáš!“

M. Pressl

Dostávám se do věku, kdy první, co ráno udělám, je, že se mrknu, jestli mi na palci u nohy nevisí cedulka.

M. Pressl

Při současném tempu by Rusko dobylo zbytek Ukrajiny v roce 2256 při ztrátách čítajících 101 milionů vojáků.

Magazin Forbes

Zdála se mi hrozná věc. Že mě něco kouslo do krku, takové dva bolestivé vpichy.

Když jsem se v noci probral, krk mě opravdu bolel. Šel jsem se do koupelny podívat, jestli na něm něco nemám, ale zrcadlo nefungovalo...

MYYYSHA

Ve Vídni se říká, že mají třináctero Mozartových lebek, ale jen tři jsou pravé.

Jiří Peňas

Původ stresů v dnešních časech

Lidé dnes žijí v určitém paradoxu. Na jedné straně vzpomínají s nostalgii na minulost a říkají, že „dřív bylo líp“, na straně druhé je při detailnějším pohledu jasné, že takový argument úplně neobstojí. Ano, dnešní doba je stresující, ale je korporátní zaměstnaní opravdu horší než riziko, že vás napadne sousední li-dožravý kmen, stanete se obětí dravé zvěře, propukne morová rána nebo vám během týdne zemřou všechny děti na záskrt?

Často slyšíme, že se dnes lidé bojí mít děti, protože „není kde bydlet“, ale přitom nejvíc dětí se rodí v nejchudších zemích, kde jedna rodina často žije v jediné místnosti. I v české historii známe podobné situace – například generace „husákových dětí“ často vyrůstala v bytech, které nebyly stavěné na třígenerační soužití, a mladí lidé přiváděli děti na svět, i když bydleli s rodiči v jednom obýváku.

Ano, svět se změnil – a poměrně nedávno. Před zhruba 200 až 250 lety přišla průmyslová revoluce a s ní moderní forma kapitalismu, který zásadně proměnil způsob života. Od té doby se objevilo mnoho kritiků kapitalismu a různá hnutí za udržitelnost, alternativní systémy jako socialismus, ale historie ukazuje, že dříve či později tyto alternativy selhávají. Kritika kapitalismu do určité míry samozřejmě ob stojí, na nějaké filozofické úrovni, ale nelze přehlédnout, že lidé opravdu chtějí mít vď – ne všichni stejně – a že konkurenceschopné prostředí vždy mělo vývojově navrch.

Je však nutné přiznat, že kapitalismus s sebou přinesl jednu zásadní, často přehlíženou negativní stránku, která charakterizuje právě poslední dvě století: ztrátu dlouhodobé životní stability. A právě to je jádro mnoha dnešních problémů. Život se začal měnit extrémně rychle a každá generace prožívá úplně jiný svět než ta předchozí. Proto si také generace přestaly tolik rozumět, respektive jejich vazby se změnily – mladí se stali nositeli pokroku a znalostí, zatímco moudrost a zkušenosti starších ztratily svůj někdejší význam.

Přitom právě díky babičkám, starým lidem, jsme jako druh kdysi získali unikátní schopnost předávat si vědomosti napříč generacemi, čímž jsme se odlišili od zvířat, která žila po tisíce let téměř neměnným způsobem. V minulosti byl pokrok pomalý a nerovnoměrný, komunikace napříč světem byla prakticky nemožná, a tak některé oblasti postupovaly vpřed a jiné stagnovaly.

Za posledních 200 let se však svět začal globalizovat a životní zkušenost každé nové generace se začala dramaticky lišit od té předchozí. Přesto to vlastně zvládáme pozoruhodně dobře, pokud si uvědomíme, že už antičtí autoři si stěžovali na „zkaženou mládež“, a přitom změny tehdejší společnosti v krátkém čase byly ve srovnání s dneškem téměř zanedbatelné.

Tento rychlý vývoj však přinesl krizi nejen rodiny, ale i školství. Moderní školy se v dnešní podobě začaly formovat až

v posledních 200 letech – tedy v době, kdy už nikdo nemohl vědět, co bychom děti měli učit, protože nevíme, v jakém světě budou žít. Jediné, co víme jistě, je, že ten svět si dnes nedokážeme snad ani představit.

A právě tato nejistota je podle mě hlavním zdrojem dnešního stresu. V minulosti čelili lidé strašlivým rizikům, ale obvykle věděli, s čím mohou počítat, protože zažívali podobné věci jako jejich rodiče a prarodiče. Dnes však víme, že přijdou věci, se kterými se předchozí generace nikdy nesesetkaly a nemusely si s nimi nějak poradit.

Stačí si vzpomenout na dobu studené války, kdy hrozil jaderný útok ničivější než Hirošima a Nagasaki dohromady – hrozba, kterou lidé do té doby nikdy nezažili. A přestože k takové katastrofě nakonec nedošlo, strach byl skutečný a obrovský. Podobné to je i dnes: nevíme, co přijde, ale tušíme, že to nebude něco, co bychom si uměli představit na základě zkušeností našich rodičů.

Myslím, že právě tato nejistota je hlavním důvodem, proč dnes lidé často váhají mít děti (což pak vede ke kolektivnímu omezení porodnosti, takže celá společnost se nastaví na vzor malé rodiny). Ne proto, že by svět byl objektivně horší než před sto nebo dvě stě lety, ale protože se bojí toho, jaký bude svět budoucnosti – svět, ve kterém budou muset žít jejich děti.

Já sama děti nemám, ale myslím na to téměř každý den: jaké to bude na světě a se mnou, jestli zestárnu? V české společnosti se o tom hodně mluví v souvislosti s důchody: jaký bude život dnešních mladých, až budou staří? Nikdo to neví. Nikdo neví, do čeho investovat, nikdo nemá jistotu, jak se bude svět dál vyvíjet. Možná zůstane Amerika ekonomickou velmocí, možná ji vystřídá Čína, a možná přijde jiná mocnost. Stejně tak nemáme jistotu, že bude existovat Česká republika – ještě před pár desítkami let jsme si mysleli, že navždy budeme Československo, a před sto padesáti lety se zase zdálo, že Rakousko je věčné.

To je nakonec i určitý znepokojivý obecný vzorec: všechno, co se zdá být věčné, dost rychle zaniká, a všechno, co vypadá jako přechodný trend, často přetrvává déle. A právě to dává dnešnímu životu jeho zvláštní atmosféru – kráčíme každým dnem trochu víc do neznáma. Ano, ti, kdo tvrdí, že dnešní doba je v něčem horší, mají částečně pravdu. Ale ne proto, že by byla objektivně horší než středověk s jeho primitivní medicínou. Je horší v tom smyslu, že je mnohem méně předvídatelná.

V pravěku bylo jisté, že vnučka prožije víceméně totéž, co její babička. Dnes to jistě není. A čím jsme technologičtější, tím více vstupujeme do neznáma. Upřímně řečeno – tím, čím se sama uklidňuji, je právě ta myšlenka, že technologický pokrok možná přinese i další zjednodušení života, až budu stará. Ale jistá si tím samozřejmě být nemůžu.

Marie Michlová

Ilustrace Vincent van Gogh, Worn Out, Van Gogh Museum

Časem s vědou - květen

o velkých činech vědy, techniky a medicíny

„Bez pomoci matematiky nemohou přírodovědci proniknout do tajemství vesmíru, ale bez otázek, které přírodovědci matematické kladou, by zůstala stát.“ Velký matematik Felix Klein oněmi zdroji otázek mínil kvantovou teorii a teorii relativity, avšak jeho výrok platí obecně a nadčasově.

Tak už od počátku novověku stále častěji vyvstávala potřeba počítat s nekonečně malými přírůstky funkce. Například Galileo, pokud chtěl při studiu volného pádu zjišťovat okamžitou rychlost, rozkládal čas na dílky. Čím přesněji ji chtěl změřit, tím menší musely být časové intervaly, přičemž ideální by byly nekonečně malé. Prakticky to dělal tak, že drážku na různě naklonitelné rovině, po které spouštěl kouli, opatřil osmi strunami laděnými například do oktávy či do nápěvu nějaké jednoduché písničky. Časomírou mezi tóny mu pak byl hlavně tepot srdce. Geometricky šlo tyto nepatrné přírůstky hodnot proměnných znázornit tečnou ke křivce funkce v daném bodě.

Opačným problémem pak bylo vypočítat plochu, která je ohraničena jednou horizontální a dvěma vertikálními přímkami a křivkou vyjádřitelnou pomocí funkce. To je problém na první pohled ryze geometrický, ovšem má i obrovský fyzikální dosah – lze tak vypočítávat součiny proměnných veličin v určitém intervalu jedné z nich, například dráhu uraženou proměnnou rychlostí, práci, vykonanou rozpínajícím se plynem... Dosud se to nejčastěji dělalo tak, že se plocha pod křivkou rozdělila na úzké nudle považované za obdélníky, a jejich plochy se sečetly. I tady bylo zřejmé, že čím užší nudle, tím přesnější výsledek.

Obecnou metodu určování „tečen“ a „ploch“ včetně jejich vzájemné souvislosti (jeden proces je opakem druhého) pak mohl odhalit jen člověk matematicky geniální. Našli se dva.

První byl Isaac Newton, který už jako student v Cambridge začal přemýšlet o pohybu těles a o přitažlivosti. Přitom neustále narážel na problémy okamžitých změn rychlostí nebo třeba na plochy průvodičů planet při jejich oběhu kolem Slunce podle druhého Keplerova zákona... Aby tyto proměnné veličiny nemusel do omrzení porcovat a potom je zase dávat dohromady, nýbrž regulérně s nimi počítat, nezbylo mu než vymyslet pro to nějaký obecně platný algoritmus. První zmínka o řešení problému tečen se v jeho zápiscích objevila **20. května 1665**, to mu bylo dvaadvacet. V polovině téhož roku získal titul bakaláře svobodných umění a vzápětí se z Cambridge uchýlil před řádícím morem do rodného domu ve východní Anglii. V listopadu 1665 pak svoji metodu fluxí, jak ji nazval, poprvé použil při hledání tečny a poloměru zakřivení v libovolném bodě spojitě křivky. V klidu domova pak ještě téhož roku vyřešil i problém „kvadratur“, když určil obsah plochy ohraničené hyperbolou. I s pomocí obou počtů pak formuloval gravitační zákon, což byl jeho druhý největší přínos vědě.

V dubnu 1667 se vrátil do Cambridge a zanedlouho tam vyučoval tak, že mu v roce 1669 profesor matematiky Isaac Barrow předal svoji stoličku se slovy: „Sám v matematice leccos umím, ale ve srovnání s Newtonem počítám jako dítě.“ Od té doby Newton své fluxe i kvadratury běžně používal v přednáškách. Jejich publikování však nepokládal za důležité.

A náš druhý génus? V roce 1673 navštívil na delší dobu Londýn významný německý matematik a filosof Gottfried Wilhelm Leibniz. S Newtonem se nejspíš osobně nesetkal, je ale skoro jisté, že jako špičkový badatel v branži se obeznámil s metodou fluxí a kvadratur. Od roku 1675 je začíná používat ve svých poznámkách, ale říkal jim diferenciální počet a součtový počet (pojem integrální a integrál zavedl o něco později na návrh švýcarského matematika Johanna Bernoulliho). První druh kalkulu publikoval Leibniz roku 1684 (osmařicetiletý), druhý o dva roky později. V žádném z nich nebyla o Newtonovi zmínka. Teprve takto podnícen, zařadil Newton přehled svých fluxí a kvadratur (včetně citace Leibnize) do prvního vydání legendárních *Matematických základů přírodovědy* (1687). Úplný výklad pak vydal roku 1693.

O prvenství objevu či vynálezu zpravidla nerozhoduje datum jeho objevu, které se hůře prokazuje, nýbrž datum zveřejnění. Zde však byl Newtonův časový odstup mezi objevem a publikováním bezpečně prokázán...

Mezi oběma učiteli se rozpoutala verbální řež o prioritě.

Matematická obec se zprvu přiklápěla k prvenství Leibnize, ale postupně uznala prioritu Newtonovu. Dnes převládá názor, že oba vědci na to přišli nezávisle na sobě; Newton dřív, Leibniz pak v úplnější a především srozumitelnější formě včetně návrhu dodnes platných označení derivace a integrálu.

Sám Newton si svých objevů vysoce cenil, avšak zůstal pokorný: „Pokud jsem viděl o kousek dál, bylo to proto, že jsem stál na ramenou obrů.“

O významu diferenciálního a integrálního počtu pro moderní vědu je asi zbytečné cokoli říkat, vždyť základem téměř veškerého fyzikálního dění v makrosvětě jsou fluxe (spojité plynutí změn) a jejich účinky, a právě ty diferenciální a integrální počty dokonale matematicky popisují. **František Houdek**

Odposlechnuto pro pamětníky

Stierlitz se probouzí ve vězeňské cele. „Jakou identitu mám použít?“ uvažuje. „Pokud vejde člověk v černé uniformě, musím být v Německu, takže řeknu, že jsem Standartenführer Stierlitz. Pokud vejde člověk v zelené uniformě, jsem v SSSR, takže přiznám, že jsem plukovník Isajev.“

Dveře se otevrou, vstoupí člověk v modré uniformě a říká: „Měl byste pít méně vodky, soudruhu Tichonove!“ **MIXTIX**

„Proč stojí tábor imperialismu na pokraji propasti?“

„Aby na nás měl dobrý výhled.“

M. Borýsek

Vypravuje dědeček partyzán vnukovi: „Celou naši skupinu zajali fašisti. Přivedli nás ke svému veliteli a ten mi řekl, že si můžu vybrat. Vykořit ho, nebo smrt.“

„A co sis vybral, dědo?“

„No samozřejmě smrt.“

SKRP09

Víte, kde naposledy mluvili komunisté pravdu? Na gestapu.

HOWKING

Věk človíčka

Třeštění letitého popularizátora 150

Jak známo, geologická historie Země se dělí na několik ér, z nichž poslední jsou *čtvrtohory*. Ty v jemnějším dělení končí *holocémem* (*holos* řecky znamená „celek“, *cén* něco jako „nový“).

Holocén začal s koncem poslední doby ledové před necelými 12 000 let a trvá dodnes. V jeho průběhu skončilo období *pravěku*, počínající nejstaršími nálezy hmotné a duchovní kultury, a někdy před 6000 let začal *starověk* (ve středomořském prostoru označovaný jako *antika*), ve kterém už se objevily první písemné stopy. Zhruba od roku 500 pak nastoupil *středověk* a od 1500 *novověk*, který trvá dosud.

Během novověku lidé začali na Zemi kutit stále vydatněji. I s vlivem na prostředí. To neuniklo učeným hlavám; jako první zareagoval roku 1864 právník a diplomat George Perkins Marsh monografií *Člověk a příroda* (IK 8/2018). Před sto lety několik vědců (především Pierre Teilhard de Chardin a Vladimir Vernadskij) formulovalo pojem *noosféra* (tedy „oblast rozumu“, jako komplement nasedající na dosavadní *biosféru*, „oblast života“).

Od poloviny minulého století se lidský vliv na Zemi takřkajíce *zrychleně zrychluje*. Vrásek na tváři naší planety valem přibývá. Je to vůbec ještě holocén, druhy tak „nevinny“ a „slabý“?

Nizozemský atmosférický chemik Paul Crutzen (nositel Nobelovy ceny za výzkum ozonové díry) spolu s americkým biologem Eugenem Stoermerem si mysleli, že ne, a v časopise *Global Change Newsletter* z května 2000 navrhli pro dnešek termín *antropocén*. Za jeho počátek stanovili rok 1800 (krátce předtím James Watt dokončil vývoj pokročilého parního stroje, který zanedlouho ovládl průmysl a odstartoval první průmyslovou revoluci). V rozhovoru během návštěvy Prahy v roce 2006 Crutzen mimo jiné řekl: „Myslím, že nazývat současnou epochu antropocén je oprávněné, protože existuje tolik případů, na nichž můžete demonstrovat, jak antropogenní, člověkem vyvolané procesy soupeří s přírodními pochody, nebo nad nimi dokonce převažují...“

Jeho tvrzení podporuje bezpočet ukazatelů. Za všechny alespoň několik:

Od roku 1800 se počet obyvatel na Zemi zvětšil osmkrát včetně jejich osobních nároků.

Globální ekonomika vzrostla padesátkrát, spotřeba energie čtyřicetkrát.

Koncentrace oxidu uhličitého jako hlavního skleníkového činidla v atmosféře vzrostla o padesát procent.

Víc dusíku ročně se váže v syntetických hnojivech než ve všech přirozených zemských ekosystémech. Z hnojiv vložených do zemědělské půdy se jich na produkci potravin spotřebuje desetina, zbytek se ukládá v půdách a vodách.

Koncentrace dusičnanů ve vodách vzrostla nejméně o řád. Lidé využívají přes polovinu dostupné pitné vody.

Lidé v současnosti přemístí 57 miliard tun zeminy ročně, zatímco všechny řeky světa asi 22 miliard tun. Lidé proměnili skoro polovinu povrchu souše.

Pojem antropocén se stal tak populární, že se jím v roce

2009 začala zabývat *Mezinárodní unie geologických věd* (IUGS). Její specialisté koncept antropocénu důkladně proklepli – aby po patnácti letech dospěli k názoru, že má smysl. Jeho počátek coby geologové umístili do roku 1952, kdy se v jezerních sedimentech v Kanadě objevily první stopy plutonia a dalších prvků ze zkoušek jaderných zbraní v atmosféře.

Navzdory kladnému posudku však výkonný výbor IUGS v březnu 2024 termín antropocén odmítl: „Antropocén jako formální geologický termín uznán nebude. ... Jako koncept však bude nadále široce využíván nejen badateli z oblasti věd o Zemi a environmentalisty, ale i sociálními vědci, politiky a ekonomy, stejně jako širokou veřejností. Jako takový zůstane neocenitelným vodítkem pro popis a pochopení vztahu mezi člověkem a prostředím.“

Já osobně s rozhodnutím IUGS souhlasím. Jakkoli to z našeho pohledu vypadá impozantně, z geologického hlediska je lidská činnost na Zemi nicotná a oproti trvání geologických procesů krátkodobá. Přijetí by znamenalo spíš důkaz nadutosti, sebestřednosti, sebepřeceňování. Tím spíš, že lidstvo jako celek má zřejmě svůj vrchol za sebou a teď bude hlavně sklízet dračí setbu z minulosti. Klidně se může stát, že antropocén coby období lidí schopných měnit Zemi skončí za dobu mnohem kratší, než je geologické mrknutí oka... Tak proč cpát své jepiči Ego do věčnosti?

Vliv člověka na tvářnost i chod Země nicméně existuje a my ho vnímáme na každém kroku. Proto můžeme nové časy zohledňovat v jiné než geologické periodizaci. Těch se nabízí hned několik. Například v Tolkienovi po skončení věku elfů nastal věk lidí. Co přijde po něm? Věk čarodějů? Věk skřetů?

Ale vážně – jak nazvat třeba období následující po novověku – atomověk? kosmověk? Nebo snad digivěk?

Jaký ekonomicko-spoolečenský -ismus vystřídá stávající kapitalismus? Korporativismus? Kryptootrokářství?

Co nás čeká po liberální demokracii – diktatura?, anarchie? Jaké století přijde po stoletích páry a elektřiny? Termojaderné? Kosmické? Počítačové? Virtuální? Nebo opět manuální?

Co bude po čtvrté průmyslové revoluci (robotické) charakterizovat tu pátou – umělá inteligence?

Jaká „filosofie“ nastoupí po ideologii růstu? Stagnace? Hrdého ústupu?

A co takový *fin de siècle*? Vystřídá ho *fin de l'homme*?

Nevím. (Nebo nechci vědět?)

František Houdek

Prvomájové Odposlechnuto

Komentáře pod snímkem, kde se francouzští těžkooděnci obuchy vypořádávají s rozmanitou pařížskou mládeží, která to asi na Prvního máje trochu přehnala s oslavováním:

*Byl první máj, pendreku čas,
sirény zval ku bitce hlas...*

Tadeáš Plachý

Tak hlavně že se u nás podivují nad pomlázkou.

Višková Jindřiška

Ad Imperialismus je zpět, halelujá

Rád čtu knihy a články Františka Novotného, které jsou obvykle inspirativní. To je i případ jeho článku *Imperialismus je zpět* (viz *Interkom* 3-4/2025), k němuž mám pár poznámek.

Samozřejmě by mne zajímalo, zda by FN článek z 10. února, v *Interkomu* jsem ho četl v polovině dubna, dnes nenapsal trochu jinak.

Ale k věci. Nemám rád Kamalu hihhi, základní teze o imperialismu v dějinách, jak je uvádí FN, mi konvenují, těší mne, že Donald Trump mění postoj – doufám, že nejen v USA – vůči ekologii a progresivismu a snaží se o to i v dalších směrech. Je ale skutečně takový vizionář? Tuto otázku si kladu hlavně v souvislosti s jednáním o Ukrajině, i když se momentálně (na začátku května) zdá, že nakonec zvolí vůči Putinovi razantnější postoj. Zda to ale skončí Američany inspirovanou dohodou, toť momentálně stále otázka.

Dosavadní přístup DT k Ukrajině mi přitom příliš nepřipomíná heslo *America First*. Nic na tom nemění fakt, že by Ukrajina měla být především záležitostí Evropanů. Očekával bych zkrátka, že Trump Rusy donutí – zejména pod hrozbou dalších sankcí – k daleko vstřícnějšímu přístupu.

Často tu rezonují Trumpova slova, podle nichž všichni vlastně Ameriku poškozují. Je oprávněné žádat od evropských či jiných západních spojenců zvýšení výdajů na obranu a větší zodpovědnost přinejmenším za dění v Evropě. Za řadu současných problémů si ovšem USA mohou samy. A obávám se, že zvýšení cel nepřinese jejich řešení.

Woke, globalizace a USA

Platí to i o hnutí woke, jehož zárodky je třeba hledat v USA. Teprve pak se přece rozšířilo i do dalších zemí.

USA a americké firmy také patřily mezi první, kdo při snaze snížit výrobní náklady a zvednout tak zisky přesouvaly řadu výroby jinam. Především do Číny, nebo dalších „levných“ zemí. Zdárně tedy podpořily globalizaci... Čína již levná není, automatizace, robotizace a stále širší využití umělé inteligence (AI) vedou k tomu, že se výroba může vrátit a také postupně vrací zpět do vyspělých zemí. I když ekonomové tvrdí, že ve vyspělé ekonomice roste význam služeb a klesá podíl průmyslu. To tedy není jen reakce na covid. Do Detroitu či bývalých průmyslových perel USA se samozřejmě může vrátit průmysl. Ale v trochu jiné podobě než v minulosti a jak zjevně řada voličů DT očekává. Přes ujišťování, že širší využití AI nepřinese ztrátu pracovních míst, zůstávám vůči tomuto názoru skeptický. A nepochybně nejsem sám. A to nechci hovořit o videu, zachycující práci Američanů v továrnách, které nedávno pobavilo řadu lidí, sledujících internet.

Alan Greenspan a globální finanční krize

USA postupně ztrácejí dřívější pozici. V této souvislosti připomínám, že prezident USA má velké pravomoci, ale zdaleka

nemůže vše. Podobně jako v jiných zemích hraje v této zemi významnou, respektive ještě významnější, roli centrální banka, tedy americký Fed. Za velký problém považují, že v čele Fed stál takřka 20 let, od roku 1987 do roku 2006, dnes již téměř stoletý Alan Greenspan. Být tak dlouho v čele instituce, jejímž cílem je (viz Wikipedie) provádět měnovou politiku, zejména zajišťovat stabilitu měnového kurzu (silný dolar), podporu ekonomického růstu (růst HDP), co nejnižší nezaměstnanost a inflaci okolo 2 %, logicky přineslo řadu kompromisů s vládnoucími prezidenty – republikány i demokraty.

AG je na jedné straně dál obdivován, podle časopisu *Time* je ovšem jedním z 25 lidí, kteří způsobili globální finanční krizi. Není jediný, navíc šlo o souhrn řady nepříznivých okolností. Faktem ale je, že Fed pod taktovkou Greenspana po teroristických útocích z 11. září 2001 dlouhodobě snížil základní úrokové sazby a zavedl další podpůrná opatření na podporu ekonomiky USA. Což stálo nemalé peníze.

Hlavně za této krize a po ní se tak díky uvolnění měnové politiky zadlužení USA výrazně zvýšilo. Obří deficit státního rozpočtu, který chce DT chválýhodně snížit, vede k tomu, že musí americký Kongres a Senát pravidelně zvyšovat limit zadlužení, aby se chod státních institucí v USA nezastavil.

Hledat řešení ve výměně současného šéfa Fed Jeroma Powela, jak se o to pokoušel DT, který ho kdysi sám jmenoval, je ovšem nesmysl. Cílem centrální banky je totiž rovnováha ekonomiky a nikoliv, jak si zpravidla politici, DT nevyjímaje, přejí, aby hospodářství země rostlo co nejvíce. Aniž vždy berou v potaz problémy, které to vyvolá.

Wall Street a nejchytřejší mozky

V souvislosti s globální finanční krizí je třeba upozornit na další zásadní věc, která ovlivňuje USA a potažmo svět. Jde o jev zachycený v knize *The Age of Diminished Expectations* (česky Věk snížených očekávání), na který mne upozornil někdejší představitel ČR ve Světové bance Miroslav Zámečník. Nositel Nobelovy ceny za ekonomii Paul Krugman v této knize mj. píše: *Nejchytřejší mozky v USA jdou na Wall Street. Kdyby alespoň část z nich působila ve vědě, vydělali by si méně, pořád by si ale žili docela dobře a svět by byl dál.*

Výsledkem činnosti těchto nejchytřejších mozků byla i snaha vyvíjet zdánlivě bezpečné investiční instrumenty – například vázané na nemovitosti, což byl další ze závažných problémů, spojených s globální finanční krizí. A ukázala na stále více se prohlubující propast mezi finančním sektorem a „zbytkem“ ekonomiky. A to mají USA štěstí v tom, že na rozdíl od zelené Evropy využívají technického pokroku a následného snížení nákladů k těžbě ropy z tzv. roponosných břidelic. Což jim výrazně pomohlo ke zlepšení stavu ekonomiky. Roponosné břidelice najdeme i v Evropě, vzhledem k zelené politice ale těžko najdou uplatnění.

DOGMA

HACKSAW RIDGE: ZROZENÍ HRDINY – je hodinový mix forrestgumpismu s romantikou a půldruháhodinový válečný masakr s duchem *Vojína Ryana*. Trochu moc hrdinství kompenzuje trochu moc brutality – každý nechť si sám určí, co pro něj vyvažuje co –, ale vlastně se na to jako na válečný film dá minimálně jednou podívat.

JOKER: FOLIE A DEUX – marný a zbytečný pokus natočit muzikál o chlápovi, který střídavě sedí v blázinci a před soudem. Přitom práce je na tom filmu znát, tu a tam i prachy, jenže všechno to bylo nacpáno do nejbezradnějšího a nejnudnějšího komiksového filmu, jaký jsme kdy viděli a dá Bůh i uvidíme. A na rozdíl od některých kritiků si nemyslím, že Lady Gaga tu hrála výtečně, nemyslím si, že vůbec hrála. Sorry, Jokere, ale na tebe už do kina nikdy, NIKDY nepůjdu.

ŠÍLENÁ NOC – dobrý záměr a některé nápady, například boj komanda proti vánočním zázrakům v podobě Santova pytle či kouzel, ale ve finále totálně nepasující směs akce, parodie na *Sám doma*, unylé rodinné vánoční romantiky a blitkoscén. Škoda přeškoda, potenciál byl, schopnosti nikoliv.

TAROT – sice máte pořád pocit, že jste to všechno už porůznu viděli (hlavně v *Nezvrtném osudu*), ale když on ten film na rozdíl od mnoha jiných z poslední doby prostě... neuráží. Jeho kva-

Globální krize a americké volby

Globální finanční krize pochopitelně výrazně ovlivnila tehdejší prezidentské volby. Přispěla k porážce republikánů a k tomu, že se stal prezidentem USA velmi zdatný rétor demokrat Barack Obama. Jak asi zhodnotí jeho prezidentování budoucnost?

Hodně se hovoří o tom, že DT a jeho týmu jde o oslabení dolaru jako cesty k zatraktivnění (rozuměj zlevnění) amerického zboží a k podpoře jeho vývozu. A v této souvislosti o možné snaze transformovat americké státní dluhopisy na cenné papíry s dlouhou dobou splatnosti a minimálním zhodnocením. **Patrně i proto, že zhruba 28 procent amerických státních dluhopisů drží zahraniční investoři. Největší podíl přitom podle Wikipedie připadá na Čínu (24 % zahraničních, 6,7 % celkově).**

Jak ale ukázala bouře na trhu dluhopisů a následná Trumpova zpátečka, je to hodně problematická cesta.

Trumpovo úsilí o posílení postavení USA ve světě, ať již vychází z jeho vizí, nebo snahy plnit předvolební sliby, je tedy chvalyhodná, stejně jako úsilí o omezení veřejných výdajů a obřího deficitu státního rozpočtu. Zatím však přinesla spíše obavy a je otázka, zda je výsledný chaos ideálním řešením. Chci nicméně věřit, že USA a svět, který dokázal překonat globální finanční krizi, i když podle některých odborníků v budoucnu hrozí její opakování, a pandemii covidu, dokáže tyto potíže rovněž překonat.

Franta Mašek, KZG

lity takřka dokonale vyvažují jeho nekvality, a tak se po náročném dni jako odpočinkový horor (po setmění, protože se ho většina odehrává ve tmě) dá zkouknout a zapomenout.

TIN A TINA – horor o albínských dvojčatech adoptovaných z kláštera mohl být solidně para(ne)normální, ale býval by si i vystačil s bigotně chápaným křesťanstvím; možná by to bylo ještě lepší. Bývalo by bylo... kdyby aspoň něco z toho proměnil, ale to on ne. A tak v paměti zůstanou jen děsivá děcka a děsivě šeredná matka...

ŽRALOCI V PAŘÍŽI – zvláštní, velmi zvláštní... Půl filmu koukáte na eko-nudu s velejemným nádechem lesba, aby se vše následně zvrhlo v obstojně natočený masakr, který navíc rozhodně nechválí paní starostku. Ale příště začnu rovnou scénou v katakombách.

Filip Gotfrid

Odposlechnuto o Adolescentu

Je to důsledně aplikovaný princip *cinema verité* z šedesátých let. Máte pocit absolutní autentičnosti. Policajt s policajtkou jsou věrohodní. Psycholožka i třináctiletý vrah zrovna tak. Táta, máma, ségra... máte pocit, že skutečně jste u nich v kuchyni. Sledujete trápení destruované rodiny. [...]

Takhle funguje *Adolescent*. Někdo v tom vidí propagandu a útok na sociální sítě. No jo, dnes mladý vrah vraždí kvůli instagramu, dřív to udělal z návodu špatných kamarádů. Vždycky se najde něco, co sejme z pachatele odpovědnost. Já v tom viděl obraz společnosti, současně krutě restriktivní a současně sympatizující. Vyrážíme ti dveře beranidlem a vytáhneme tě z postele, až se strachy pochýješ, ale jsme plni respektu k tvé individualitě.

Podívejte se na *Adolescenta*. Určitě uvidíte něco jiného než já. V nejhorším případě uvidíte sami sebe, ale nestraším, nechci malovat čerta na zeď.

ON

Netflix se vytáhl a přináší nový slasher s třináctiletým zabitákem! Mrtvé děvky, kudly od krve, policejní akce!

No dobře, to jsem si vymyslel, ale rozhodně jde o překvapivě objektivní a nepokrytecký pohled do duše zdegenerované morálky dnešní doby, jenž si drží stabilní kvalitu celou dobu (druhá a čtvrtá epizoda jsou se svou výpovědí přeci jen o level výš, byť divácká libivost stojí na straně zasněžených jedničky a dialogové trojky). Jednozáběrová forma zase jednou našla smysl a spolu s hereckým koncertem prakticky všech dodává seriálu dostatečnou intenzitu i autentičnost. Nejsilnější je mezi řádky schovaná linie o tom, že zrůdy nejsou ani tak „holky, šikanující ošklivé kluky“, ani „frustrování incelové s vražednými myšlenkami“, jako spíše vnucovaná hyperkorektní představa o výchově dětí, která tyhle porouchané fakany produkuje. Vnucovaná bezúhonnost, obrušování respektu a autorit, pomíjení zásluh i trestů (aby se smradům nedejbože nestala krivdička) a především nekonečné ignorantství – všechno vede k tomu, že zodpovědní dávají alibisticky ruce pryč od problematického chování. Což se blbě poslouchá a rádo bagatelizuje, ale realita nám předhazuje výsledky moc ráda. **-bad-mad-wolf-**

Pozvánka na 30. ročník Festivalu Fantazie

27. 6. – 6. 7. 2025

Ano, připravujeme již 30. ročník FFka, svého času největšího conu v Česku. Vyrostl z malého Avalconu v Chotěboři, z KD Junior se rozšířil až do šesti programových budov, přinesl řadu novinek a prvenství v propagaci, programu a organizaci, byl vzorem dalším conům..., ale hlavně **SPOJIL TISÍCE FANOUŠKŮ sci-fi, fantasy a hororu**. Jeho nejlepší časy už jsou pryč, ale v Chotěboři se na začátku léta stále scházejí fanoušci, aby si popovídali, navštívili pořady a filmy, zahráli si...

Na Facebooku sdílíme informace a lákadla programu, ale i fotografie a vzpomínky na uplynulá léta.

<https://www.facebook.com/FestivalFantazie>

<https://www.facebook.com/events/1082247080191088>

Nahlédni a zavzpomínej s námi, na časy, kdy do Chotěboře jezdili spisovatelé, redaktori, nakladatelé, výtvarníci v hojném počtu, z vlastního zájmu, aby byli mezi svými. Zavzpomínej na první Avalcon 1996, první Parcon 1998, první Eurocon v ČR 2002 a na další Parcony, na všechny Festivaly Fantazie.

Pracovní a rodinné povinnosti řadu z dříve stálých návštěvníků odvaly, fanouškovský zápal polevil, někteří nás bohužel opustili úplně. Letos je ale jedinečná příležitost si to všechno připomenout nejen v galerii fotek a nejen slovy. **Skvělá, jedinečná a POSLEDNÍ příležitost se sejit s přáteli na jubilejním conu v Chotěboři**, další ročníky budeme FF zmenšovat a jubileum se hned tak opakovat nebude. :-)

Těšit se můžeš na program od rána do noci – na projekce nejnovějších filmů a vybrané filmy z 80. a 90. let v kině, na stovky pořadů v čele s literární fantastikou na tradičním Avalconu, deskohernu, retro videohernu... Ale hlavně na lidi, z nichž minimálně pár desítek znáš, se kterými pokecáš u grilovaných a vařených dobrot a několika druhů piva, palačinek, kafe a zmrzliny bez toho, abys musel odejít do města.

Zveme Tě k účasti na svátečním 30. ročníku Festivalu Fantazie a doporučujeme účast zejména ke konci, od čtvrtka 3. nebo pátku 4. do neděle 6. července. Přijď jako dřív, z vlastního zájmu, za zábavou s přáteli, za atmosférou, zavzpomínat.

Máš-li zájem, **prosím napiš na recepce@festivaly.cz co nejdříve**, abychom poradili, jak se přihlásit, kde se případně ubytovat.

Neodkládej, neváhej, nehleď na komplikace, náklady a povinnosti! Udělej sobě, kamarádům a nám radost a ZÚČASTNI SE! Těšíme se na Tebe!

S pozdravem za organizační tým
Více na www.festivalfantazie.cz

Vašek Pravda

P.S.: Prosíme o šíření informace o jubilejním 30. ročníku FF mezi SF&F&H přáteli. Děkujeme.

NON FICTION

Amir Aczel

Divoká mysl

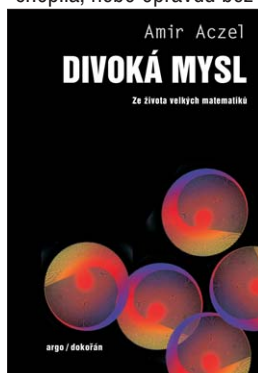
Ze života velkých matematiků

Amir Aczel (1950-2015) se narodil v Izraeli, vystudoval matematiku ve Spojených státech, kde později přednášel. Napsal řadu populárně-naučných publikací o matematice a přírodních vědách a dvě učebnice. Česky mu vyšly knihy *Náhoda* (2004), *Umělec a matematik* (2008) a *Okamžik stvoření* (2012).

V knize *Divoká mysl* nás na osudech několika vybraných velikánů seznamuje s pěti tisíci roky vývoje matematiky od egyptských a mezopotámských zeměměřičů po dnešní kryptoanalytiku... Možná že právě tato kniha mě ponoukla k tomu, abych se zapojil do, samozřejmě marné, polemiky s progresivními pokrokaři a nápravci historických křivd na straně 18.

Nakladatelská upoutávka praví: *Matematici bývají vykreslováni jako podivíni, se kterými se člověk moc nepobaví, protože žijí ve vlastním myšlenkovém světě. [...] Ačkoli jména jako Newton, Descartes, Eukleides, Fermat či Leibniz vzbuzují v mnoha lidech až posvátnou úctu, autor ukazuje, že tito velkáni vědy byli běžnými smrtelníky a podléhali nejrůznějším vášním i slabostem. V historii matematiky tak narazíme na střelecké souboje, spiknutí, hrdinské činy, tajné spolky, zločiny, vzájemné nevrzlivosti i milostné aféry.*

Těmi střeleckými souboji se samozřejmě myslí nešťastný konec matematického (a v osobním styku zřejmě dost nesnesitelného) mladistvého génia Évarista Galoise. (Představuju si ho jako Sheldona Coopera v době, kdy se nezdvořilost ještě nepokládala za okouzující.) V jeho osudu se pozoruhodně namíchala politika, láska a matematika s řadou nešťastných okolností. Vedle toho, že urážel své učitele a účastnil se politických bojů s royalisty, se zabýval problémem řešitelnosti rovnic vyšších řádů. Věřím, že většina našich čtenářů by se vypořádala s lineární a kvadratickou rovnicí, vykutálení Italové Tartaglia, Cardano, del Fiore a del Ferro našli vzorečky i pro kubickou a kvartickou rovnici (obsahují x^3 potažmo x^4). Évarist dokázal, že pro rovnici pátého stupně (kvintickou) a vyšších stupňů takový obecný vzoreček neexistuje. Jeho důkaz byl ale příliš složitý a novátorský a většina matematiků té doby jej buď nepochopila, nebo opravdu bez čtení někde založila či ztratila.

Nedívím se tomu, vzpomínám si na poslední hodinu třísemestrální přednášky docenta Procházky o Galoisově teorii. V té nám po jednom a půl roce práce řekl: A teď vám zjednodušeně a bez důkazů ukážu, jak z toho plyne důkaz Galoisovy věty o rovnicích pátého a vyššího stupně. **ZR** Amir Aczel: *Divoká mysl*, Argo/Dokořán, 2024, překlad Jiří Rákosník a Marie Urbanová, 236 str., 398 Kč